

ХАҢЫАТ
1937 СЫЛТАН
ТАХСАР

САХА РЕСПУБЛИКАТЫН НЬУРБА УЛУУХУН ХАҢЫАТА

НЬУРБА

ОГНИ-НЬУРБЫ

ТЭРИЙЭЭЧЧИЛЭР: СР Правительство, Ньурба улуухун «Ньурба» («Огни Ньурбы») хаһыат редакцията» автономнай тэрилтэ

– Улууска –

Баһаар кутталлаах буолуутун сезона олохтонно

Ыам ыйын 16 күнүттэн СӨ Экология, айылҕаны туһаныы уонна ойуур хаһаайыстыбатын министиэристибэтин бирикээһинэн 11 улууска, ол иһигэр Ньурба улуухун баһаар кутталлаах буолуутун сезона олохтонно. Саха сиригэр ойууру авиационнай харабыллааһын базатыгар уонна "Якутлесресурс" ГАУ-га ыйыллыбыт 11 улуустарга диспетчерскэй сулуспа быыстала суох үлэтин хааччыларга уонна кинилэргэ күүстэрин, сирэстибэлэрин мэдэи бэлэмнээх буолуу эрээһинигэр көһөрөллөрүгэр, авиационнай уонна сиригэр патруллааһын зонналарыгар бирикээс кэтиэ көрүүнү (мониторингы) хааччыалларыгар соруудахтанны.

Баһаар кутталлаах буолуутун сезонугар дьон тыаҕа-ойуурга тахсара көңүлүнэр эрэри, уоту оттор кыккыраччы

даахтар 40-50 тыһ. солк. ыстаараптаналлар. Оттон уот ходоһа-сыһыы сиртэн ойуурга тахсан ойууру сиртэбинэ холубунай дыала көбүтүллэр.

Дойду собуруу эрэгийиннэригэр номнуо ойуур баһаардара саҕаламмыттары истэ-билэ сылдыбыт. Саха сиригэр даһаны ландшафтнай дэнэр баһаар түбэлтэлэрэ буолуулааһын эрэллэр. Онон бары сокуону тутуһаргытын, өртөөһүн кыккыраччы бобууларын санатабыт.

Тэрилтэлэринэн, биридиилээн дьон даһаны мээһэ сиргэ шашлыктыы айылҕа тахсара бобулуна. Арай анаан онгоһуллубут сиргэ - Кыталыктаах хорчуопатын миэстэтигэр төлөбүрдээх кириэн шашлыктыыр көнүллэнэр.

Билигин, баһаар кутталлаах сезона саҕаламмытын кэннэ, манньк буруй-

буолуулар. Уоттан мунгуу сэрэхтээх бобууларбыт, баһаары утары быраабылалары булгуччу тутуһарбыт - олох ирдэбил.

Ыам ыйын 11 к. Чкаловка мутугу уматыгыттан термоточка үөскүү сырытта. Судаарыстыбаннай экологическай кэтибэл комитэтин үлэһиттэрэ эрийдэ онгоро сымдыан, Антоновка сиригэр баһаар тахсан испитин тохтоппуттара. Өртөөһүн бобуулааһын үрдүнэн, бирикээс кири оттуур сиригэр өртөөбүтэ буолан уматан барытын экологтар булан уоту улаата илигинэ умуруордулар. Буруйдаах кимэ биллэбит. Ол кэмгэ баһаар кутталлаах буолуутун сезона саҕалана илик буолан, кириэхэ сэрэтии бэрилиннэ, административнай боротокуол толорулунна.

Геннадий АНТОНОВ.

– Сааскы халаан –

Марха өрүс мууһа үһүннэ

Олоһу-дьаһағы хааччылар сулуспа иһитиннэригэр, ыам ыйын 16 күнүттэн Марха өрүс мууһа үһүннэ. Сэрэдэбэ күнүскү туругунан Бүлүү уонна Марха өрүстэргэ муус уста турар. Муус халҕаһын алын кирбиитэ Бүлүү улуухун территориятыгар, тиһэх кирбиитэ Сунтаар улуухун Хадан нэһилиэгин сиригэр баар.

Ыам ыйын 17 к. 16 ч. Ньурба аннынан Бүлүү уутун таһыма 902 см тэннэстэ. Инньэ гын Ньурба к. намыһах сиригэр - Речников уул. уу ылар кутталлаах кирбиитигэр (950 см) чугаһаата. Эмиэ ити чааска Маалыкай аннынан Марха уутун таһыма 558 см буолла. Сарсыарда 4 ч. Сунтаар аннынан уу таһыма 1086 см этэ. Онон бу кэллэбинэ Ньурба аннынан уу таһыма эбии үрдүүр күүтүллэр.

Бэйэбит инф.

Тэрээһиннэр

Ыам ыйын 15 к. улуус салайааччыларын планеркаһыгар улуус баһылыга Алексей Иннокентьев Улуу Кыайыны 78 сылыгар оҕолору байыаннай параадка бэлэмнээбит, параады салайыт Ньурбатаағы техникум учуутала, "Искра" байыаннай-патриотическай кулууп салайааччыта Игорь Поповка Махтал сурук туттарда.

Алексей Иннокентьев СӨ Бырабытыгыстыбатын Бэрэссэдээтэлэ Андрей Тарасенко контрактнай сулуспа, халаан уутун туһунан сүбэ мунньаҕар кыттыбытын, Дьокускайга "Абырал" санаторийга контрактнай сулуспаҕа барыахтаах дьону түмэр сирдэригэр баран уолаттары көрсүбүтүн иһитиннэрдэ. Планеркаҕа улууска баар федеральнай уонна өрөспүүбүлүкэ тэрилтэлэрин салайааччылар контрактнай сулуспаҕа дьону пропагандалааһын үлэтигэр кыттыһалларыгар соруудахтанны.

19.05.23 с. Алексей Иннокентьев Мирнэйгэ "АЛРОСА" АК хозактивин мунньаҕар баран кыттыахтаах. Хозактив мунньаҕар хампаанна саҕа салайааччытын билигиннэрэллэрэ күүтүллэр. "АЛРОСА" АК Кэтээн көрөү сэбиэтигэр бу дуоһунаска СӨ Бырабытыгыстыбатын Бэрэссэдээтэлин 1-кы солбуйааччытын, кэлин "Анаабыр алмаастара" АО салайааччытын үлэлээн кэлбит Павел Маринычев кандидатурата киллэриллэбит.

Олоһу-дьаһағы хааччыы

Сааскы халаан уута улууска нэһиликтэр икки ардыларынаагы суоллары (Хорула, Хатыы, Малдыаҕар уонна Чкалов суолларын) быста. Уу таһыма түстэр эрэ, суолу чөлүгэр түһэрэр үлэһиттэр ытыллыахтара.

11.05.23 с. Чкаловка мутугу уматыгыттан термоточка үөскүү сырытта. Планеркаҕа тэрилтэлэринэн, биридиилээн дьон даһаны шашлыктыы айылҕа тахсара бобуулааһын иһитиннэрдилэр. Арай аналаах сиргэ - Кыталыктаах хорчуопатын миэстэтигэр төлөбүрдээх кириэн шашлыктыыр көнүллэнэр.

Ыам ыйын 16 күнүттэн СӨ Экология, айылҕаны туһаныы уонна ойуур хаһаайыстыбатын министиэристибэтин бирикээһинэн 11 улууска, ол иһигэр Ньурба улуухун баһаар кутталлаах буолуу сезона олохтонно.

Ыам ыйын 14-23 кк. куһу көннөрү бултааһын көнүллэнэр. Судаарыстыбаннай экологическай кэтибэл комитэтин үлэһиттэрэ 3 эрийдэни онордулар, 6 административнай боротокуол толорулунна. Антоновка сиригэр баһаар тахсан испитин тохтоппуттара. Өртөөһүн бобуулааһын үрдүнэн, бирикээс кири оттуур сиригэр өртөөбүтэ буолан уматан барытын экологтар булан уоту улаата илигинэ умуруордулар. Буруйдаах кимэ биллэр. Баһаартан сэрэхтээх буолуу сезона саҕалана илик буолан, кириэхэ сэрэтии бэрилиннэ, административнай боротокуол толорулунна. Баһаартан кутталлаах сезон саҕаламмытын кэннэ, манньк

Нэдиэлэ сонуннара

буруйдаахтар 40-50 тыһ. солк. ыстаараптаналлар. Дойду собуруу эрэгийиннэригэр номнуо ойуур баһаардара саҕаламмыттары истэ-билэ сылдыбыт. Онон бары сокуону тутуһаргытын, өртөөһүн кыккыраччы бобууларын санатабыт.

Улуустаағы кири балыыһа 4 нэһиликтэ - Маалыкайга, Хатыыга, Малдыаҕар уонна Өгөлдөбө аптекалары үлэлэтэн эми атылыы олодор. Атын нэһиликтэри "Сахафармация" аптека хабан үлэлээн эрэр.

Оттук сезона мэдэи буоларын курдук, ыам ыйын 25 к. түмүктэнэр.

СВО

Хантараагынан байыаннай сулуспаҕа муус устан ыйтан барыта 15 байыас баар өттүнэн Дьокускайга "Абырал" профилакторийга сүүмэрдир хамыһыһыны аһа сылдыар. 4 уол хамыһыһыны аһан байыаннай чаастарга сулуспалары бардылар. Бу нэдиэлэбэ Ньурбаттан өссө 2 кири маннаағы хамыһыһылар бүтэн "Абыралга" баран эрэллэр.

СВО-ға көмөбө Ньурбатаағы "Көмүскэл" волонтерскай иистэнэр сыах үлэһити турар. Тэрилтэлэр матырыяалынан, фурнитуралан көмөлөһөллөр, ааспыт нэдиэлэбэ улуус дьаһалтатыгар үлэһит дьахталлар иистэнэргэ көмөлөстүлэр. Антоновка байыаннай сулуспалаахтарга таһас тигэн саҕалаатылар, 24 комплект таһас тигиллэхтээх.

Уопастыбаннай бэрээдэк

Ааспыт нэдиэлэбэ полицияҕа 57 сайабылыаннаа киридэ, хирургияҕа 8 кири көрдөрүннэ. Административнай буруй - 7, кири эчэтии - 3, буруй онорууун сибикилэрин булу туһунан араарал - 11, маһыанньыктааһын - 4, уруу - 3, атын кири малын-салын соруйан алдыаты - 2, өлөрүү - 1, дьибэ сокуоннайа суохтук өтөн кири - 1, өлөрөрүнэн куттааһын - 1. Нэдиэлэ устата 94 административнай боротокуол толорулунна, ол иһигэр ГАИ отделинэн - 78. Ыстарааптыыр стоянкаҕа 5 маһына туруорулунна, правата суох 3 кири, итирик туруктаах 1 суоппар тутулуннулар. Бу нэдиэлэбэ кучуттары уонна айылҕа таһасаччылары бэрэбиэркэлиир эрийдэлэр ытыллыахтара. Тыаҕа барааччыларга баһаартан сэрэхтээх буолалларыгар сэрэтэр суруктар туттарыллар.

Тыа хаһаайыстыбата

Улуус үрдүнэн 2,5 тыһ. ынах төрөөтө (52%). Өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн дьыл тургуттан тутулуктанан төрүүх хойутаата. От саппаһа - 1,5 тыһ. туюнна, уотурба эмиэ

баар. Сыл санатыттан 372 туюнна үт тутулунна. Тус көмөлтө хаһаайыстыбаларга 2467 төрүүр ынаха көрүллэр 37-тии тыһ. солк. субсидия (барыта 91272 тыһ. солк.) бэрилиннэ. Көтөр фабрика сымыыты ылыыта графиктаах кыамтатыгар ыам ыйын бүтэһигэр кириэрэ былааннар. "Агростарт" куонкуруска улуустан 12 кири сайаапкатын киллэрбит, ол эрэри кэнники ирдэбилин үрдэтэннэр, 4 эрэ кири кыттар буолла.

Үөрэх эйгэтэ

Нуучча тылыгар эксээмэн апробацията буолуохтаах, 245 оҕо туттарыахтаах. 8 оскуола үөрэх былаанын көмүскээтэ. 19.05.23 с. - оскуола үөрэнээчилэригэр "Факел" байыаннай-спортвиной оонньууларга, 22.05.23 с. - "Тиһэх чуораан". 5-10.06.23 с. СӨ үөрэнээчилэрин Спартакиадага буолар, онно улуустан 100-тэн тахсан оҕо бэлэмнэнэ сылдыар. Хангаласка 10-с кылаастар уолаттарыгар 5 күннээх байыаннай сбор буолар, лаабыры физруктар бэлэмнэхтээхтэр. Бэс ыйын 1 күнүттэн уотунан сылытылар "Биһик", "Тулукчаан" уонна "Родничок" оҕо уһуйааннара үлэлэрин саҕалаахтара, оҕолору сайаапканын ылыахтара.

Култуура

Ньурбатаағы искусство оскуолатыгар эксээмэннэр саҕаланнылар. 23-24.06.23 с. былааннар улуус ыһааҕар бэлэмнэни үлэтэ саҕаланна. Быйыл Дьокускайга землячество ыһааҕа буолбат, улууска 9 нэһиликтэ ыһааҕын онорбот, 5 нэһиликтэ: Акана, Маалыкай, Өгөлдө, Хатыы уонна Чуукаар бэлиэ түгэннэргэ аналаах ыһаахтарын ытыталарын туһунан биллэрбиттэр.

Урбаан

Улууска былырынгы Норуот көбүлээһинин сылын чэрчитинэн урбаан эйгэтигэр 127 кири улуустан көмө ылбытытан, 121 кири үлэлэрин отчоттабыттар. Кинилэр ааспыт сылга 113921 тыһ. солк. киллэрбиттэр. 5681 тыһ. солк. нолуок төлөөбүттэр. 51 кири уоттарын хойутаан холботон дохуоттара кыра. "Улуу" диэн аатынан аныгылы таһас табаарынай брендэ (Биисинэс-инкубатор резиденэ Марина Андреева) регистрацияланна.

Тутуу

Федеральнай бүддьүөт суотугар быйыл өрөмүөннэнэр Хатыы оскуолатын дьибэтигэр 15 кири үлэһит сылдыар, муостатын аннынаағы буора хостонор. Маарга оҕо уһуйаанын баһаарынай емкөһүн сылыты

ситимэ тангылар. Ньурба к. диализнай кири ис отделкатын үлэтэ барар. 12 кири үлэһити сылдыар, үлэ бэс ыйын бүтүүтэ түмүктэниэхтээх. Үлэти оскуола-саалын матырыяала аҕалылыыта, 10 кириэхэ бирикээс кэлэрэ күүтүллэр. Дьаарханга оҕо уһуйаанын сарайын оноро сылдыаллар. 11.05.23 с. ИСУ исписэлиистэрэ Ньурба к. "Хаарбах дьибэттэн көһөрүү" тосхолунан тутула турар дьибэлэри кэригэр көрбүттэр. Бэдэрээччиттэр үлэһити сылдыаллар, арай "Виком" бытаарбыт. 4 дьибэ төрдүөн быйыл үлэбэ кирирэхтээхтэр.

Ньурба к. стадион тутуута аукционга бу күннэргэ таһыа. Убайаан орто оскуолатын тутуу экспертизата кэллэбинэ, от ыйыгар аукцион биллэриллэбэ.

Ньурба к.

Ньурба к. устун 1-кы, 4-с уонна 6-с маршруттарынан АТП 3 оптуобуһа сүүрэ сылдыаллар. Итини таһынан эрийдэбэй сырыылар Кировка, Мархага, Хангаласка уонна Маарга онгоһуллаллар. Ньурбатааһын уонна Күндээдэбэ сылдыар дьон отой аҕыһаанын сибээстээн, оптуобус сырыыта тохтоон турар. Салгын уйуктаах суудуна ыам ыйын 15 к. диэри Маалыкай-Дьаархан маршрутунан сылдыан кэллэ, 17.05.23 с. докумуоннарын туттарылар.

Ньурба к. ыраас ууну таһар сулуспата үлэтин саҕалаата. Нэһилиэннэбэ 1 л - 3 солк. (200 л буочука - 600 солк.), чэпчэтиллээх араҕа (тыл бэтэрээннэрэ, сэрби оҕолоро, СВО кыттылаахтарын дьибэ кэргэттэрэ) 1 л - 2 солк. (200 л буочука - 400 солк.). Ыраас ууга сакаһы 8 чаастан 10 ч. диэри 8 (41134) 2-20-17 төл. ыталлар.

Сааскы халаан уутугар бэлэмнэнэн, Речников уул. олоһу 2 ылы көһөрбүттэр. Уулуссалары тэннээн грейдеринэн астары сылдыаллар. Санитарнай туючукалар саһардылаахтаахтар, сүрүн 5 улахан саһар туючуканы КУР онорон саҕалаахтаах. 1,5 мөл. солк. төлөөн Челябинскайтан 300 суол бэлиэтин аҕалтаран эрэллэр. Итиэннэ 5 светофор ылыллан туруорулууба.

Планеркаҕа улуус баһылыга Ньурба к. санитарнай ыраастааһын үлэтэ тэтиинээхтик барарын, тупсаран онорууга болҕомто уурулуохтааһын, Энергетик кыбаарталыгар уонна Ст. Васильев уул. эргэ теллицалары бэрээдэктиргэ үлэ ытыллыахтааһын бэлиэтээтэ. Мэр эпитинэн, итиннэ үлэ салҕанаба. Эһиил Куочайга "Ньурба" бэлиэ саһардан онгоһуллуохтаах. Уопастыбаннай эйгэни сайыннары Дириэксийэтин иһинэн тупса архитектордаммыттар, төлбөнэн үлэһити исписэлиистэрдээхтэр.

Быйыл ППМИ бырагырааматын быһытынан пааркаҕа Никифор Семенов пааматынныга, Ст. Васильев уул. стоянка уонна "Ньурба биллиилээх дьонун аллеята" онгоһуллуохтаах. Итини таһынан "Набережнай" бырайыак 2-с түһүмэтин үлэтэ саҕаланаба, матырыяала кэлэн сытар.

Улуус дьаһалтатын пресс-сулуспата.

– **Фонд поддежки СВО** –**С начала года поступило 3 723 512 руб.**

По состоянию на 15 мая в районный фонд поддежки мобилизованных граждан и их семей с начала года поступило 3723512 руб.

В т.ч. с 5 мая внесли: ЦРР "Лесная сказка" - 20000 руб., ИП "Федоров Ярослав Юрьевич" - 100000 руб., Кангаласская СОШ - 7600 руб., ЦРР-детсад "Сайды" - 9000 руб., Чаппандинская СОШ - 41500 руб., ИП "Николаев Андрей Прокопьевич" - 50000 руб., управление образования - 3500 руб., Чаппандинский наслег - 50200 руб., ЦРР-детсад "Аленушка" - 9350 руб., детсад "Светлячок" - 11100 руб., Нюрбинская вечерняя школа - 15000 руб., ЦРР-детсад

"Тулдукчаан" - 10500 руб., Мархинский наслег - 14253 руб., АО "Кюндядинское" им. И.В.Николаева - 20000 руб.

Всего с момента создания районного фонда СВО было перечислено 6833942 руб. Из них израсходовано 3838482 руб., в т.ч. на приобретение пикапа, квадрокоптеров, радиостанций, тепловизионных прицелов, аккумуляторов и другого аксессуара и снаряжения участника СВО из Нюрбинского района, материальной помощи семьям участников, волонтерам.

Остаток средств фонда на 15 мая составляет 2995460 руб.

Геннадий АНТОНОВ.

– **Тыа хаһаайыстыбата** –**Мархаҕа мелиорация боппуруостарын сүбэлэстилэр**

Ыам ыйын 11 к. Мархаҕа А.А.Моргусов аатынан "Талба" норуот айымньытын дьэтигэр мелиорация боппуруостарыгар аһаҕаһыт сүбэ мунньах буолла. Таркаайы уонна Астана нэһиликтэрин актыыптара, улуус сайлааччылары уо.д.а. кытынынлар.

Улуус баһылыгы 1-кы солбуйааччыта Николай Бурнашев, Мелиорация управлениетын Нюрбатааҕы филиалын сайлааччыта Алексей Васильев уонна Астана нэһиликтэрин баһылыга Ефрем Семенов иһитин-нэриин онордулар. Ураты харыстанар күөл статустаах Дьонкүүдэ ууну киллэриин, оттуур холуһалары нүөлсүтүү туһунан сүбэлэһиин бэрээдэгинэн көдүүстээх аһаҕас кэпсэтии табыста. Бу түмүгүнэн куоластаан, быйыл Дьүүктэбэ ууну киллэрбэккэ, сааскы халаан уутун Күбэйиндэнэн аһардан Дьонкүүдэбэ киллэрэргэ сөбүлэстилэр. Быйыл уу кириитэ үчүгэй, онон маны мүччү туппат наадата этилиннэ. Чонноонно уу сүрүн маассата аһыар диэри дьуһурустуба олохтоноуба.

Мелиорация управлениетын Нюрбатааҕы филиалын Марха диэски энэригэр мелиораторунан өр кэм Таркаайы нэһиликтэрин олохтооҕо Николай Степанович Николаев үлэли сылдыар. Киниттэн манна сыһаннаан санаатын этэригэр көрдөс-

түбүт.

"Оруобуна кэмгир ытыллыбыт мунньах буолла, - диэр кини. - Тоҕо диэтэххэ, манна күөл уута, Харыйалаах уута дьэ бырайыактамыт кыамтатыгар тахсан эрэр. Быйыл хоруутун ыраастааһына түмүктэниэхтээх. Оччоҕо Харыйалаахха кириэр уу барыта ханан да халыйбакка Муоһаанынан Дьонкүүдэбэ аһахтаах. Итиннэ олохтоохтор бүгүн сөбүлэнгэрин биэрди-лэр. Бөргөмдөлөрү толорон баран сброснай ханаанынан Күбэйиндэ дьэ учаастагынан Дьонкүүдэбэ Харыйалаах уута төһө баарынан киллэрэбит. Дьонкүүдэ уута быйыл лапта эбиллибэ.

Ханаал быйыл өссө ыраастааннаҕына эһиил бырайыактаах таһымыгар тийиэхтээх. Оччоҕуна сайыннары, ыкса күһүнгэ диэри сүүрдүбэ. Билигин бырайыактамыт диригэнэ түһэригэр 1,5 км кэрингэ хаалан турар".

Саха сирин улахан күөлэрин ахсааныгар кириэр Дьонкүүдэ Эбэтэ хас да нэһиликтэр сирдэринэн тайаан сытар, онон бу боппуруос элбэх дьону таарыйар. Кэнники сылын айы уута түһэн-намтаан иһэр Дьонкүүдэ Эбэ уута элбиригэр үгүс нэһиликтэ олохтоохторо интэриэстээхтэр.

Геннадий АНТОНОВ.

– **Сонун** –**Нюрбаҕа Аан дойдутааҕы дьэ кэргэн күнүн бэлиэтээтилэр**

Ыам ыйын 15 к. Нюрбаҕа Аан дойдутааҕы дьэ кэргэн күнэ үрдүк таһымнаахтык бэлиэтэннэ. Ленин болуоссатыгар "Кыталык" КД-гар итиллээччилэрин "Я, ты, он, она - вместе целая семья" флешмобтарын кэнниттэн, болуоссакка мустубут дьон элбэх оҕолоох дьэ кэргэттэри сылаас ытык тыаһынан көрүстүлэр. Арасыйыаҕа Педагог уонна уһуйааччы сылынан уһуйааччы уонна учуутал дьэ кэргэттэрин ыгыран чистээтилэр. Бүгүгүнү күн кыттылаахтарын сахалы арыылаах алаадынан айах туттулар.

Улуус баһылыга Алексей Иннокентьев, Нюрба к. баһылыга Геннадий Игнатьев, улуустааҕы социальнай көмүскэл управлениетын сайлааччыта Ирина Находкина истинник эбэрдэлээтилэр. Улуус баһылыга олохтор устуллуларын тупсаралларыгар СӨ Туууга министриэтибэттэн дьэ сэртификэтин доруобуйаларын хааччактаах Нюрба к. олохтоохторо Алексей Афанасьевка уонна Саргылана Кононова; СӨ Үлэ уонна социальнай сайдыы министриэтибэттэн элбэх оҕолоох дьэ кэргэн 2022 с. өрөспүүбүлүкэтэбэ күрэххэ кыттыбыттарын туһулуур туһу суругу Ольга уонна Николай Васильевтар, Мария Опудилова уонна Кирилл Яковлевтар дьэ кэргэттэригэр, дьэ кэргэн институ-

тун бөбүгүтүгэ, оҕону иитиигэ кылааттарын уонна 25 сыл биригэ олохтоохторун иһин Махтал суругу Наталья Ноговицына уонна Гек Григорьевка, Анастасия уонна Революй Семеновтарга туттарда. 4-с уонна онтон кэлэр оҕолорун төрөөбүт ийэлэргэ, дьэ кэргэттэргэ - 10-тан тахса киһиэхэ "Нюрба дьэ кэргэн" муниципальнай ийэ хапытаалын сэртификэтэ туттарылынна.

Ирина Находкина элбэх оҕолоох дьэ кэргэттэргэ түөскэ кэтиллэр бэлиэтэри уонна дастабырыанналары туттарда. Манньк наҕараада Марианна уонна Ньургун Находкиннарда, Александра уонна Дмитрий Дьячковскайдарга, Светлана уонна Владимир Филипповтарга ананна. Итини сэргэ Александр Конышевка РФ үлэ бэтэрэнин дастабырыаннаата, Людмила Конышеваҕа, Галина Ивановаҕа, Ираида Поликарповаҕа уонна Матрена Алексеевага СӨ үлэ бэтэрэнин дастабырыаннаата туттарылынна.

Тэрээһини кэрэхсэбиллээх эбэрдэ нүөмүрдэр, бэртээхэй кэнсиэр, кэлээскэлэр параадтара киирээтилэр. Бырааныннык кэмгир арасаада атыта, дьэ кэргэнгэ аналаах кинигэ быыстапката уо.д.а. ытытылынна.

Геннадий АНТОНОВ.

– **Бары биригэбит** –**Биир дойдулаахтарбытыгар көмөлөһөбүт**

Нюрба оройуонун культууратын ситимин үлэһиттэре СВО-ҕа көмө аналаах үлэлэрэ тиһигин быспакка ытытылар. Ол курдук, культуура үлэһиттэре өрүү инники күөнгэ сылдьар, айар-тутар, дьону түмэр буолан, нэһиликтэ олохтоохторун көбүлээн, СВО-ҕа кытта сылдьар байыастар дьэ кэргэттэригэр мас мастаан күөс-көмө буолаалар.

Ону таһынан, нэһиликтэ иистэннэнгэрин түмэннэр, быстах байыаннай эпэрээсийэбэ сылдьар уолаттарбытыгар анаан таһас-сап, маскировочнай сизккэлэр тиһигин быспакка сыл устата тигилиннилэр.

Аты-эргэн дьаарбанкалара, билингилии "Гараж - сейл", кэнсиэртэр, испектээктэр, СВО-ҕа аналаах тэрээһиннэр ытытыланнар быстах байыаннай эпэрээсийэ пуондатыгар кыра кылааттарын киллэрсэлэр.

Нюрба оройуонун
Культуураҕа департамена.

– **Бырагыраама олоххо кириэр** –**Ыраас уу – доруобуйа төрдө**

Уу - айылҕа улукуннаах бэлэбэ, бары харамайдар, киһи тыһыннаах буолар төрүттэ-рэ. Киһи этин-синин улахан анара уттан турар буоллаҕына, күннэтэ иһэр уубут хаачыстыбатыттан доруобуйабыт быһаччы тутулуктааҕа көстөн тахсар. Ыраас уу - доруобуйа төрдө.

Билигин хас биридии нэһиликтэ ыраас иһэр уунан хааччыыны бири сытыы боппу-руос буолар.

Ахсынньыга Мэҥэдэ к нэһиликтэ ыраас уута суобун өйдөөн, иһэр уу боппу-руоһа сытыы кыһалҕа буолан, Нюрба оройуонун аҕа баһылыга Алексей Михайлович Иннокентьев уонна баһылык солбуйааччыта Василий Николаевич Семенов нэһиликтэбэ ыраас уу оборудованиетын ыларга 500 тыһ. суумалаах көмө онорбуттара. Нэһиликтэ баһылыга Николаев Л.А. "Сахафильт" хампаанньаттан оборудова-

ние ылан, сөптөөхтүк туһаныа, дьон-норуот туһугар үлэлиэ дьэ эрэнэн Ксенофонтов Дьулустаан Григорьевичка биэрбитэ.

Былырын ыаллы сытар Маалыкайтан таһар эбит буоллахпытна, ыраас уу онорон таһаараһына бэйэбит нэһиликтэ-питигэр баар буолла. Бири бутуыл дьэбэ диэри илдэн биэри - 100 солк., уу ыраастыыр сиртэн баран ылар буоллахтына - 50 солк. Сьаната да удамыр буолан, нэһиликтэ дьон көрүүтэ үгүс. Нэһиликтэ номнуо бу өнгөнөн күөскэ туһанар, оттон доруобуйаларын хааччактаах дьонго социальнай үлэһипит Николаев И.В. дьэлиэригэр диэри ууну тиэрден биэрэр.

Ксенофонтов Дьулустаан Григорьевич туһунан кыратык кэпсир буоллахха, 4 оҕолоох улахан дьэ кэргэн амарах аҕата буолар. Тиэхиникэбэ сыстаҕас, дэгиттэр талааннаах уол оскуолаҕа, олохтоох дьа-һалта суоптарынан үлэһэн баран, 2022 сыллаахтан урбаанныт буоларга быһаары-нан, бастаан аты-эргэн өттүнэн бэйэтин үлэтин саҕалаабыта. Самай кытыы, ыраас сиргэ ас-үөл атыта кэлиитэ кырымчыга ханна барыай?! Дьулустаан Григорьевич маҕаһын арыныабыттан аты-эргэн ба-һаам дэлэйдэ. Аны билигин ыраас уу сы-һын арынан үлэ күөстүү оргуйар.

Эдэр урбаанныкка санга саҕалаабыт дьыалатыгар ситиһини, таһаарыны, дьон-норуот махталын, хайҕалын куруутун ыла тур.

Матрена ГАБЫШЕВА,
Мэҥэдэ.

– **Үлэ сыла** –**Кэрэ онгоһуктары онгорор уус**

риитин ылбыта. Бу сырыыга атын дьыалаҕа ылсан үлэһэн эрэрин ватсап ситимигэр көр-рөн хайаан да билсэргэ сананым.

- Ааспыт сыллаахха Нюрба улууһугар Норуот көбүлээһинин сылыгар үлэбин ха-натар санааттан субсидияҕа тиксэн бетон-на туттулар тэриллэри атыыласпытм. Үлэм сүрүнэ тротуарнай билиитэлэри, ымыялары (чаша) уонна сибэкки иһитин кашполлары онгоробун. Туттар матырыйаал-ларым цемент, кумах, үлтүркэй таас, саадка аналаах фигуралары онгорууга бетоннай формалары онгоробун. Дьарыктаах киһи тугу баҕарар онгорор кыахтаах, - диэн тү-мүктээтэ.

Евгений Валерьевич кыраһыабай көс-түүлээх скульптурнай фонтаннары, кэлин салгы асортименын элбэтэр санаалаах, бу маны барытын сакааска онгорор. Маны таһынан уруккуттан тири иһэрдэн кы-раһыабай боруоталары, ааннары сакааска онгорор.

Санатар буоллахха, Евгений Валерье-вич удьуордарыгар уустар бааллар. Ол кур-дук Хатыыттан төрүттээх эһэтэ Иван Ва-сильевич, тайа Иван Иванович Еремеев мас уустара, Мархаҕа олохтор убайа ИП Ва-сильев В.В. мас онгоһуктары онгорор, ийэ-тэ, норуот маастара Любовь Николаевна Васильева иһинэн дьарыктанар. Онон удьуордаан бары уус, үлэһит дьоннор.

Антонина СЕМЕНОВА.

Нюрба Мархатыттан төрүттээх Евгений Васильевы кытары үлэбинэн иккис төгүлүн алытыһым буолар.

Пандемия кэмгир аан бастаан Саҕа Дьылы көрсө оҕолоругар онгорбут бэртээхэй тири иһэрдэн онгорбут онгоһуктарын улуус хаһыатыгар, ол саҕана Инстаграм ситимигэр таһаарылытыгар, элбэх аҕааччы сэнээ-

ОБРАЗОВАНИЕ
НАЦИОНАЛЬНЫЕ
ПРОЕКТЫ
РОССИИ

– "Үөрэзири" национальнай бырайыак –

Сыал-сорук чуолкай

Соторунан үөрэх сыла түмүктэнэрин биллэрэн оскуолаларга алтан чуроан лынгкыны чугдаарыа, үрдүкү кылаастар төһө хачча билиилээхтэригэр тургутуулары ааһыахтара, мичээринэн чабыллыбыт сайынга оҕолор дуоһуяа сынньанаахтара.

Ити аҕай иннигэр Ксенофонт Уткин-Нүһүлгэн аатынан Марха орто оскуолатыгар тийэн, салайааччылардыын кэспэтигим. Тута этиэххэ наада: дыһун киһи аатын сүгэр оскуола кэлэктиибин үлэтэ-хамнаһа биир дойдулаахтарыттан сабыллан олохтуун тэбис-тэнгэ дьүөрэли хаамсар эбит. Ол курдук ааспыт кэм-кэрдийи сирдээһин хомуйан, аныгы бириэмэ туһалаабын саамылаан үөрэтэниитин балай да үчүгэй түмүктэри ситиспиттэр.

Нэһилиэккэ демография куһаҕана суох, ити быһыытынан оскуола билигин 121 оҕо үөрэнэр, аны күһүн маңнайгы кылааска 9 оҕо кириэхтээх. Кэккэ сылларга оҕо төрөөһүнүн көрдөрүүтү туруктаах, инникитин да сыппара аллара түһүүтү сабадалаама.

Учууталлар ахсааннара 25, о.и. эбии үөрэхтээһин педагогтара, психолог уонна соцпедагог бааллар. Үлэһиттэр сүрүннээн эдэрдэр уонна орто саастаахтар. Кэлэр үөрэх сылыгар биология, химия учууталыгар вакансия аһаҕас, "Земскэй учууталынан" үлэһит көстөрүгэр эрэллээхтэр. Маны таһынан нуучча тылыгар эбии эмиэ исписэлиис наада эбит. Үрдүкү салалта оскуола педагогическай кылаас аһарга сүбэлиир, кэлэктиип идеяны өйдүүр да билигин соччо-бачча бэлэммит суох дьин туттунар. Кылаас аһылларыгар педагогикаҕа, психологияҕа о.д.а. анал үөрэби ааспыттар үлэни сүрүннүөхтээхтэр өйдөнөр, бакаа оннуктар суохтар.

Быйыл оскуолаҕа 65 мөл. солк. суумалаах хапытаалынай өрөмүөн ытыллыахтааҕа биллэр биричиинэнэн тохтотуллубута, балаһыанньа көнөөбүнэ киһи син биир ытыллыахтаах, бэбискэтээн түспэт. Оҕолор сайынгы сынньаланнарыгар биир лаабыр аһыллар, урут хас да буоллабына үл-харчы уустуктарыттан сарбылынна. Мантан салгы дириктэрдийин, завучтуун кэспэтиини аабын.

Үөрэхтээһин реформата? Суох, бу — эволюция

Дириктэр В.А. Степанова маңнайгы сылын үлэлэтэр да

бэрт үһүн кэмнэргэ завучтаабыт буолан үөрэтии-иити боппуруостарыгар чопчу хоруйдардаах, сонун көрүүлэрдээх, онон кэспэртэргэ интэриэһинэй буолла.

– Валентина Александровна, олох бары эйгэлэригэр улахан ыларыйыылар тахса тураллар, үөрэхтээһин тиһилигэр эмиз реформа сабаланна диэнни истэбит. Кырдыыга, бу салааҕа урут да реформалар халлаан сулуһуну элбэхтэрэ, уоскуйар чинчи суох дуу?..

– Дьингэр бу аата эрэ реформа дьин, оттон ис тутула, ис хоһооно атын. Сорохтор өйдөбүллэригэр сыһа суолга үктэнэ сыыспыптыын билинэн үөрэтии-иити сэбискэй систиэмэтигэр көһүү сабаланан эрэр дьин баара мэлдьэһилибэт. Уһаппакка этиэм: уруккуга сүүс бырыһыан көһүү суох, оттон сэбискэйтэн туһалаабын көрөн сөргүтүлүөхтээх, иккис тыын угуллуохтаах, аныгы кэм ирдэбиллэригэр сөп түбэһиннэриллиэхтээх. Боростуой холобурга учебниктары ылан көрүөххэ. Оччолорго үөрэнээччи предметигэр биир кинигэнэн үөрэнэрэ, аны ол учебниктары дьингачахы аһара улахан апаратыытаах учуонайдар, педагогтар онороллоро. Учуутал тугу үөрэтиэхтээбэ, оҕо тугу билиэхтээбэ мөккүөрэ суох көстөр. Хомойуох иһин билигин оннук буолбатах, РФ үөрэхтээһингэ миниистирэ Сергей Кравцов чочулаабытынан учебниктарга урукку формат кириэхтээх. Иккиһинэн. ЕГЭ-бэ тестовай чаас суох буолта, бу эмиэ уларыыны. Үсүһүнэн. Оҕо саадыттан оскуолаҕа, колледжа, вузка тийэ, сана программалар оноруллулар. Төрдүһүнэн. Саамай үрдүк стандарка эппиэттиир үөрэх, иити кыһалара өссө тутулан иһиэхтээхтэр, онно аныгы технологиялар далааһыннаахтык кириэхтээхтэр.

"Үөрэхтээһин" нацбырайыак иитинэн былырын дойдуга 10 тыһ. тахса тыа сири оскуолалара санга оборудованиеларынан хааччылыытыра, биһиэхэ оройуонга бу хайысханан элбэх оскуолаҕа "Точка роста" үлэһи тураллар. Манна тохтоон ылым, 2019 сыллаахтан гуманитарнай хайысхаалаах "Точка роста" арыллан, онуоха эбии бу хайысханан үлэһи педагогтарга анал форумнар, куурстар, сэмнээрлэр о.д.а. тэрэһиннэр элбэхтик ытылынылар, оҕолор оройуоннай, өрөспүүбүлүкэ таһымнаах күрэхтэргэ кытынылар.

– Аны туран реформаҕа "Профессионалитет" диэн өйдөбүл кирибэ. Били 2003 сыллаахха үрдүк үөрэхтээһингэ Болонский систиэмэҕэ холбоһон, уруй-айхал эппитит иһэ истээх буолан табыста, сирдибит. Онон Ленин "мы пойдем другим путем" диэбитини сайдарын-кэһтэрин ончу быһаарбат буолбут Европа үөрэһин систиэмэтиитэн тахсар былааннаахпыт. Оттон ити "Профессионалитет" диэммит бэйэлээх бэйэбит киэнэ дуу?

– Бу федеральнай бырайыагы олох бэйэтэ "төрөттө" диир сөп. Билэбин, күн бүгүн дойдубутугар үрдүк квалификациялаах оробуочайдарга, орто сүһүөх каадырдарыгар наадыы аһара улахан, олорут олус аҕыйахтар. Бырайыак чэрчитинэн оскуолаларга профориентация (идэбэ туһаайы) үлэтэ сана таһымна тахсыахтаах, оттон киин сирдэргэ производство кластердара арылыахтара, олорго үрдүкү кылаас оҕолоро, ССУЗ устудуоннара үөрэниэхтэрэ. Аны туран оскуолалары, колледжтары кытта производство предпрятиелара биир тиһиликкэ үлэһиэхтэрэ, оччотугар үөрэби бүтэрбиттэр тутта үлэнэн хааччылыахтара, тэрилтэлэр бэркэ билэр выпускниктары

үлэбэ үөрүүнэн ыллалара чуолкай.

Тус толкуйбар, тыа оскуолалара кластерга хапсалара уустук собуос буолуо, манна промышленность баар сирдэрэ сүүйүлээх тахсыахтара. Биһиги олорон хаалыа суохтаахпыт - оробуочай идэлэр наадаларын уонна кэрэхсэ-нэллэрин (престижнэй) оҕолорго билиһиннэриэхтээхпит. Бу хайысхаҕа үлэлээн кэллибит да билиннитэ оробуочай идэлэргэ (чуолаан, промышленность) баалаахтарбыт суохтар. Оройуонга оробуочай, орто сүһүөх идэлэригэр наадыытыга инникини көрөн чинчийи хабааннаах үлэ ытыллара буоллар көдүүһү аҕалыа этэ. Ньурбатаагы техникумнуун си-бээс кэнгиэрэ эмиз наада этэ. Билэриг курдук, оскуоланы бүтэрбиттэр 60 бырыһыаннара орто үөрэххэ барар буолтара, маны сорохтор профориентационнай үлэ күүһүртүнэн быһаараллар. Дьингэр, бу хас да өрүттээх, онно тохтообоппут. Арай бири этим: былырыннгыттан сабалаан производствотто региональней секторын наадыыты чинчийбиттэрин түмүгэр ССУЗ выпускниктары 70 бырыһыана үлэ миэстэлэрин бултара, ити иннигэр үгүстөр үөрэнэн баран үлэтэ суох сылдыыллара баара мэлдьэһилибэт.

– Валентина Александровна, оскуолаҕа иитэр үлэ туругун таарыйыахта.

– Өр кэмнэргэ оҕо-аймагы дойдумсах (патриот) буолуу тыыныгар иитиигэ көтүмэх сыһыан үөскээбитин билиннэххэ, билигин бу уларыйда. Үөһэ эппит реформамыт сүнньүнэн оҕо-аймак Арасыйыа сирдээх гражданина буола үүнүүтэ, сайдыыта буолар. Төрөөбүт дойдуга таптал бэйэтиэргэнииттэн, нэһилиэгиттэн, оройуонуттан, өрөспүүбүлүкэтигэр сабалаан, историяны билэриттэн. Биһиэхэ манна араас хабааннаах тэрэһиннэр ытыллаллар, кылаас салайааччылары уонна үөрэнээччилэр систиэмэлээхтик үлэһиллэр. Соторугаабыта Ньурба оройуонун Бочуоттаах олохтооҕо, СӨ үтүлээх учуутала, педнаука кандидата, билиилээх кыраайы үөрэтээччи Герасим Иванович Васильев төрөөбүтэ 95 сылын киэнник бэлиэтэтибит. Бу иннигэр К.Д.Уткин-Нүһүлгэнгэ оскуолатаагы "Уткин аабыыларын" ыппытыт, билигин аабыылар статустарын өрөспүүбүлүкэ таһымгар таһаарга үлэлэһэбит. Уопсайынан, иитэр үлэбэ олохтоох дьаһалта (баһылык В.А. Васильев), кулууп (дир. В.С. Петрова) көхтөөхтүк кыттарын бэлиэтиэм. ГТО-ба оскуола-быт 10 бастынгара кирибэ.

ЕГЭ, ОГЭ чугаһыыллар

Бу курдук дириктэрдиин кэспэтиини соробун эрэ сурукка киллэрдим. Салгы үөрэтии хаачыстыбатыгар завуч А.А. Данилованы ирэ-хоро сэнэргэтибит.

Анастасия Андриановнаны истэтиэххэ:

– Үөрэххэ билини бэрэбиэркэлиир тургутуулар бу кэллилэр, бары долгуйабыт - оҕолор, учууталлар. Улахан куттал-саадал суох, былырын IX-тар, XI-тэр бары этэнгэ туттаргара. Нуучча тылыгар биир үөрэнээччибит оройуонга суох 98 баллы (учуутал С.В. Винокурова) ылан үөрүүбүт мунура суох улахана. Аны туран математикаҕа (Иванов В.И., Иванова С.А. - учууталлар) базовайга бары "4", "5" асыанканы ылтара. Бу уон бириестэргэ.

IX кылаастарга учуутал Н.Н. Андреева үөрэтэр географиятын 8 оҕо талта, бары бэркэ туттаргара. Уопсайынан үөрэнээччилэр информатиканы, биологияны о.д.а. талаллар, быйыл да олус уларыйбаттара буолуо. Тохсустарга Д.С. Николаева үөрэнээччилэрэ мэлдьи үчүгэй түмүктээхтэр, нуучча тылыгар.

Оҕолор үөрэххэ кириилэрэ куһаҕана суох, XI-тэртэн 2 оҕо Вузка, 5 оҕо ССУЗ-ка кириртэрэ. Быйылгы выпускниктартан 3-һэ Вузка, агытара колледжа былааннаахтар. Промышленность идэлэригэр туһаайа сатыыбыт да оҕолор баа санааларын күһэйэн уларытар бырааптыт суох, киһилэр көнүллэрэ. Үөрэнээччилэр араас күрэхтэргэ көхтөрө үрдүк. Ол курдук Анна Владимировна Терентьева дьарыктыыр оҕото Волдскиллска иккис миэстэлэммитэ, оттон Дмитрий Александрович Матросов (технология) үөрэнээччилэрэ дронунан, 3Д принтерынан утумнаахтык үлэһиллэр.

Үөрэби сэргэ иити боппуруостара тэнгэ сылдыллар, тематическай аабыылар күрэхтэргэ элбэхтэр. Быйыл ордук "Юный краевед" табылынна, естественнэй-математическай циклга "Своя игра" хамаанданан кириһиилэрин оҕолор олус сөбүлээтилэр.

Оройуонга ытыллыбыт "Открой себе ученого" уонна "Первый шаг" күрэскэ Александра Александровна Корнилова үөрэнээччитэ дипломант буолта. А.В. Терентьева икки үөрэнээччилэрэ "Виртуальный музей" диэнгэ лауреат, дипломант аатын ылтара. Ситиһиллээх 3 оҕо өрөспүүбүлүкэтигэр "Сосновый бор" лаабырга путевканын наараадалааһыттан, аны туран 3 үөрэнээччи "Океан" лаабырга сынньанарга талан ылы куонкурсун аастылар. Кэлэр сылга "Шаг в будущее" үрдүк таһымнаахтык кыттарга бэлэмниир үлэлэр сабаланнылар.

Афанасий ИВАНОВ.

– Дьиз кэргэн хаһаайыстыбата –

Түргэнник ситэринэн биһирэттэ

5 кылааска үөрэнэр Славик Захаров көмө киһитэ

– Биир үксүн сиэннэргэ, хос сиэннэргэ анаан көтөрдөрү тутар ийэм, – диир Мария Проктоевна

Ломан браун, Хайсекс браун боруода кууруссалар, Хай бриг боруода индюктар, индокустар, хаастар Убайаан олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ, доруобуйа харыстабылын туйгуна, сэрии сылын оҕото Мария Проктоевна Николаева хаһаайыстыбатыгар сөбүлээн иитэр көтөрдөрө. Бу дьиз көтөрдөрүн ииппитэ номнуо 5 сыла буолбут. Онон сайын аайы тиэргэнэрин иһэ дьэ чахчы кус-хаас күйгөрүнэн туолар.

Саха ыалын сиэринэн сөһүлэммиттэрэ эмиз олох ыраатта. Билингитэ 3 ынах ыана турар, биэрэ кытараата, субайдар этэнгэ кыстаан күөххэ үктэннилэр. Манан эрэ мунгурдаммакка, Николаевтар сылын ахсын 2-3 сибииньэ оҕото ылан сайылаллар. Онно эбии хас биридди са-табыллаах хаһаайка дьарыгын - оҕуруот аһын эгэлгэтин үүнэриитин эбэн кэбиһин. Мария Проктоевна тиэргэнин иһэ араас дьэрэкээн сибэккилэринэн сайын аайы симэһин, оҕуруутун аһа мэлдьи өлгөмнүк үүнэрин оҕолоро оннооҕор сөбүллөр. Сааһырдым, сылайдым дьин өтүгэс-

тээн сыппакка, биир да күн өрөөбөккө ити курдук түбүгүрэн тахсар, үлэ үөһүгэр сылдыар.

(күлэр).

Эттэрин амтана олус минньигэс, ынах икки куурусса этигэр майгынылар. Доруобуйа олус туһалаах, араас ингэмтэлээх элэмнэринэн, битимииннэринэн баай. Ордук оҕолорго уонна аллергиялаах дыонго туһата улахан дьин этэллэр.

Индюктар, индокустар улахан көрүүтэ суох, түргэнник ситэр көтөрдөр, онон биһирэтибит. Бастагы нэдиэллэригэр эрэ бол-бонтону эрэйлэр. Астарыгар талымаһа суохтар. Иитэргэ үчүгэй баһылар. Хаһаайыттары аһара билинэллэр, киһини батыһа сылдыллар. Атын дыону билиммэтэр.

Ити курдук Николаевтар дьиз кэргэн бэйэ хаһаайыстыбата онорон таһаарар диетическэй этин, сымытытын, сибиһэйи үрүн аһылыгы сылы эргиччи 5 ыалынан үлүстэн толору хаачынан оло-роллор. Биллэн турар, бу улахан хаһаайыстыбаны көрүүгэ уола Владимир Егорович, кыһа Елена Егоровна көмөлөрө баһаам.

Лариса ДОРОФЕЕВА.

- Алмаас промышленноһа -

Тутааччы идэтин илиинэн үлэлээн баһылаабыта

Ушканов Владимир Афанасьевич 1962 с. Маалыкайга олус үлэһит, 10 оҕолоох Афанасий Афанасьевич, Елизавета Григорьевна Ушкановтар диэн ыалга төрөөбүтэ. Аҕата эдэригэр икки сүл экспедицияҕа сылдьан алмааны көрдөспүт киһи. Кинилэр кэлин Чуучукаантан Маалыкайга киирэн иккиэн сүһү ииттигэр олус таһаарылаахтык үлэлээбиттэрэ. Ол курдук оҕолоро эмиэ бары олус үлэһит дьон буола улааһыттар.

Володя сулууспалаан кэлэн баран сопхуоска кыһынын тутуу маһын кэрдиигэ сылдьыбыт. Эдэр эрдэбиттэн тутууга үлэлээн элбэх үөрүйэҕи мунньуммута. 1993 с. сопхуос тутуу биригээдэтин салайбыта. Кини салалтатынан 1995 с. Маалыкайга балыһа комплексин түргэнник тутан үлэбэ киллэрбиттэрэ. Балыһа бэйэтэ 40х15 икки этээстээх улахан эбийиэк. Ону таһынан көмөлтө тутууга элбэх: ас астыыр, тангас сууһар дьыэлэр, 4 массыына киирэр гараж, дизельнэй, хочуол, 25 куб. м. систиэринэ, туалеттар, септик уонна олбуор.

Ити кэннигиттэн 1997 с. Маай уочастагар 230 субай сүһүнү уонна 80-ча хара саһылы көрөр дьоннор олохторун тэрийбиттэрэ. Онно 2 хотон, 8х9 итиэр ситимнээх олорор дьиэ, бэкээринэ, хочуол, дизель дьыэтэ тутуллубуттара.

Онтон дьэ Накынгга сылгы собуотун соруудаһынан 1999 с. бөртөлүөт былаһааккатын тутуһар. 2000 с. Ньурбатааҕы тутар-монтажтыыр тириэни кытта Ион Маркович Егоров дуогабар түһэрсэн Накынгга биригээдэ таһаарар. Онно Владимир Афанасьевич маастарынан сылдьар.

Бастаан тахсан баран тутуу матырыйалын туттутт. Ол кэннигиттэн тутуу үлэтэ сафаланар. Дэлби тэптэрэр эттиктэри харайар ыс-кылаат 4 дьыэтин, тула баһана туруоран хатыылаах боробулуоханан төгүрүбүттэр. Эргэ бөһүөлкэ баанньык туттуттар. Саҥа бөһүөлкэ барар суол ойуурун

2000 с. атырдьах ыйа.

илиилэринэн солообуттар. Бу барыта ыһыахха дьэри бүһүт.

Бастаан тахсан баран олорор дьиэ суох буолан хонтуораҕа хоно сылдьыбыттар, онтуларын сарсыарда 6 ч. босхолууллар эбит. Онтон кэлин вагончиктары аҕалан дьэ арыый киһилии олохтоттар.

Вахта бөһүөлөгүн суола 3 км усталаах 18 м. туоралаах эбит. Саҥа бөһүөлөк тутуллар сирэ эмиэ түгү ойуур, аны ону солоон баран ити солообут суолларынан тутуу матырыйалын таспыттар.

Саҥа бөһүөлөккэ бастаан 3 №-дээх дьыэни Ньурбалары кытта туттуттар. Дьыэлэр 3-түү подьезтаах, 2 мэндизэмнээх улахан дьыэлэр эбит.

Онтон бэйэлэрэ эрэ 1, 2, 4, 5, 13, 15 №-дээх дьыэлэри туттуттар, Ньурбалар балары тутуспатахтар.

2003 с. Ньурбаттан, Хорулаттан 35 киһилээх биригээдэ тахсыбыт. Кинилэри кытта 7, 8, 11 №-дээх дьыэлэри тутан бүтэрбиттэр.

Медпуон дьыэтэ, маҕаһынын сыбаайалара, 16-с фабрика үлтүрүтэр сыабын аныгар бетон үлэтэ, каналскай дьыэлэр сыбаайалара, диспетчерскэй дьыэтин тутуу, 15-с фабрика тула остуолбалары туруоран хатыылаах боробулуоханы тардыы, дьыэлэр икки арды-

ларыгар тротуар онгоруу, онтон да атын дьыэлэри тутуу, мас олодду эгин араас дьон үлэлиир олодор усулуобуйаларын тэрийи үлэтигэр Владимир Афанасьевич 2006 сылга дьэри үлэлээбит.

Онон Накыын күндү таһа хостоноругар усулуобуйаны тэрийи маннайгы үлэлэрин улусу дьоно кыайа-хото туттут. Манна атын нэһиликтэр уолаттара бары кыттыбыттар.

Владимир Афанасьевич атын сиртэн араас элбэх омук кэлэн үлэлэбиттэрин туһунан суруйар. Бастаан кинир-хангыр кэпсэтиилэр тахса сылдьыбыттар буолан баран кэлин иллээхтик үлэлээбиттэр. Биһиги, сахалар, омук үлэһиттэриттэн хаалыахтааҕар, соробор ордор да этибит диир. Ол мас тутууга эрэ буолбатах.

Үлэ эрээсимэ кытаанах, сарсыарда 8 ч. киэһэ 10-на диэри. Икки нэдиэлэбэ биридэ субуотаҕа эрэ күн ангара өрөөн сууналлар-тарааналлар. Аны бастаан аһылык буһарар дьыэ суох буолан кулуһунгга астанан аһаабыттар. Онон сорох уолаттар тулуйбакка, сорохтор дьыэлэригэр эгин сатмакка кылгас кэмгэ үлэлээн баран уурайбыттар.

Кэлин сарсыарда 8-тан киэһэ 8 ч. дьэри үлэлиир буолбуттар. 2004 сылтан өрөбүлгэ, субуотаҕа

күнүскү аһылыкка дьэри үлэлиир буолан арыый сынньанар буолбуттар.

Ирдэбил кытаанах, былааннарын толорботохторуна ууратан баран атын биригээдэни ыаллар эбит. Маалыкайдар бары очурдары аһан 2006 с. дьэри үлэлээбиттэр.

Владимир Афанасьевич до-руобуйата мөлтөөн 2006 с. Накыынтан уурайан Ньурбаҕа киирэр. Үлэһит киһи манна да киирэн сүгүн сылдьыбат. Тутуу тэрилтэтигэр киирэн прораб быһытынан үлэлиир. Кини төһө да анал үөрэбэ суоҕун иһин илиитинэн эгин бэйэлээх туспа-туспа көрүнгээх эбийиэктэри тутан тутуу технологиятын элбэх көрүгүн баһылаабыта.

Ньурбаҕа 2007 с. ХЭТ "Альфа" дьин тэрилтэбэ киирэн тулайыах оҕолорго аналлаах 35 кыбартыралаах мас, 3 этээстээх 27 кыбартыралаах таас дьыэни тутуспута.

2016 с. "Строймонтаж" тэрилтэбэ киирэн "Оҕон чөлүгэр түһэри киһини" истизентин таһаарыттар. 2012 с. кырдыҕастар дьыэлэрин нулевой циклын барытын онорбуттар. Ону таһынан элбэх дьыэ хатытаалынай өрөмүөнүн, ис эпсийин онгорууга эмиэ үлэлээбит. Холобура, биһиги балыһабыт, "Мичил" оҕо уһуяанын, 12 этээстээх олодор дьыэбит, Ньурба хирургиятын дьыэтин сарайа, Убайангга кини баанньык хатытаалынай өрөмүөнө барыта кини сатабыллаах илиитин иһинэн онгоһуллубуттар.

Өссө Ньурбаҕа иккилии этээстээх 4 чааһынай дьыэни, биридии этээстээх 3 чааһынай дьыэни бэйэтин уолаттарынан холлобосторун сарайын кытта туттуттар.

Ити үлэлээбит сорох эбийиэктэрин суруйдубут, барытын биир ыстатыйага эридиэстээбит.

Владимир Афанасьевич дойдутун кыһынан Розалия Семее-

новналын олохторун холбоон билигин кырдыҕас ыаллар. Маалыкайга олорон баран кэлин Ньурбаҕа көспүттэрэ. Кинилэр 5 уолу төрөтөн улаатыннарэн үлэһит, ыал онгортон, билигин сиэннэрин көрсөллөр.

Станислав 2 оҕолоох, Сэмэн кыыстаах. Бу уолаттар иккиэн аармыйаҕа сулууспалы сылдьаллар. Артем Ньурбаҕа маҕаһынгга үлэлиир, 2 оҕолоох. Кыра уол Виктор улусу дьаһалтатын диспетчерскэй сулууспатыгар үлэлиир, 4 уол оҕолоох. Биир уол Егор атын ыалга иитиллэн эмиэ үлэһит.

Владимир Афанасьевич төһө да сааһырдар үлэттэн илиитин араара илик. Бу сотору Үөдэйгэ тахсан "Мастройт" тэрилтэ нөнгө оскуола-дыссаат тута барыахтаах. Кини ханнык да үлэни ылысытын иһин барытын үчүгэйдик тутар уонна үлэ болдоҕун тутуһар буолан тутуу тэрилтэлэригэр киэнник биллэр, былдыһыкка сылдьар тутууччы.

2003 с. СӨ Бырабытылтыстыбатын Бочуотунай грамотатынан наҕараадаламмыта. ИСУ Бочуотун дуоскатыгар кини мэтириэтэ ыйаммыта ыраатта. 2011 с. "СӨ Бочуоттаах тутууччыта" диэн аат интэриллибит. Маны таһынан үлэлээбит тэрилтэлэригэр элбэх Грамоталардаах, Махтал суруктардаах.

Дьэ ити курдук Бордонг нэһилиэгин бир дьонун киһитэ Ушканов Владимир Афанасьевич улусу сайдытыгар бэйэтин үлэтинэн элбэх эбийиэги тутан, өрөмүөннээн, Накыын алмаһын хостоонунга үлэһиттэр олодор, үлэлиир усулуобуйаларын тэрийиигэ элбэхтик үлэлээн, улус дьонун ытыкатын ылыан ылар. Өссө даһаны чыгыэн үлэһит-хамсы сылдьарыгар баһара хаалабыт.

Вера СОЛОВЬЕВА,
Маалыкай.

- Чөл олох -

Ньурбаттан бастакы биатлонистка

Ньурба улуунун Антоновка-тыгар олорор Ивановтар дьыэ кэргэттэригэр ыалдыттаатым. Улахан кыыстара бөлүгэр ыал, икки кыралара спорду өрө тутан уоллара Александр боксанаан, кыыстара Августина биатлонунан ситиһиллээхтик дьарыктанан спорт маастарыгар кандидаттар, өрөспүүбүлүкэ, Уһук Илин, Арасыйыя призерадара, кыайылаахтара.

Спортсмен оҕолоругар диэн анал мунукутаахтар, биэр эркингэ баппат мэтээл, кубок кэчиги-респитин ийэлээх аҕа ээмээр киэн тутта кэспииллэр.

Аҕалара Артем Николаевич бэйэтэ спорка сыстаас буолан оҕолорун эмиэ кыра эрдэхтэриттэн бэйэтин холобурунан итэн, тэлгэнэбэ спортивнай тренажер онорон, тэнгэ илдэ сылдьан улаатыннартаабыт.

Уоллара Александр Дьокуускайга Олимпийскай резервэ училищетыгар үөрэнэр, Августина Уфа куоракка физкультурнай институт 2 куурунун устудьуона. Оҕолоро спорт эйгэтин талан 9 кылаас кэнниттэн интернакка атын куораттарга көспүттэр.

- Бастакы 10 күн наһаа ыарахан этэ, оҕолорум хайдах сылдьаллара буолуой, ахтан иэдэйдэхтэрэ диэн долгуйар аҕай этим. Сынньаланнарыгар кэллэхтэринэ, телефон даһаны нөнгө үчүгэй дуо, тэһийэбит дуо, кэлбэккит дуо төттөрү диэн уора-көстө ыйыталаһарым. Онтон отой бигэ сорок туруорунан барыттарын уонна оҕолорум майгыларын билэр даһаны буоламмын билигин үчүгэй, - диэн ийэлэрэ Ирина Александровна санаатын үлэстэр. - Оҕолорбутун хайаларын даһаны күһэйбэтэхпит, бэйэлэрэ спорт көрүгүн талан, быһаарыныы ылыммытара. Биһиги эбээһинэспит билигин кинилэри өйөөһүн буолар. Августина Иванова биатлон-

на спорт маастарыгар кандидат, өрөспүүбүлүкэ, Уһук Илин, Арасыйыя таһымнаах күрэхтэр кыайылааҕа. Билигин ыам ыйыгар дойдутугар сынньалангга кэлэ сылдьар кэмин баттаһа кэспэти- тим:

- 2017 сыллаахха Петр Аркадьевич Осипов хайыһарынан дьарыктанан көр диэн ынгырбыта. Ити сыл атырдьах ыйыгар Ньурба улууттан 10-ча буолан билсэ-көрсө, дьиннээх спортсменнар хайдах дьарыктаналларын көрө Алданга биэр ыйга сбордана диэн барбыһыт. Төттөрү дойдубутугар кэлэн салгыы дьарыктанан, 2018 сыллаахха бастакыбытын Алданга өрөспүүбүлүкэтээҕи хайыһар күрэхтэригэр кытта барбыһыт. Саҥа сафалаан ээр дьонго көрдөрүүбүт наһаа куһа-бана суох этэ. Ол кэһнэ дьэ сайын Алданга интернакка ылабыт диэн Ньурба улууттан 2 кыыс буолан сбордана барбыһыт.

- Сайынгы өттүгэр хайдах дьарыктанабыт?

- Анал лыжероллер диэн баар. Саамай күүстээх бэлэмнэни сайынгы өттүгэр буолар. Ыам ыйыгар эрэ сынньанабыт уонна төгүрүк сыл устата дьарыктана- быт.

- Оҕо сылдьан ханнык спорт көрүгүнэ дьарыктанар этигини?

- Суох, үгүкүлүүр эрэ этим. Спорт өттүнэн барым диэн толкуй даһаны суоҕа. Оскуолаҕа сыл- дьан физкультурна уруогар хайы- харга наһаа үчүгэйдик турбат да- Һаны этим. Онно аны аҕыйах сы- лынан хайыһар арахсыспат аргы- Һын буолуо дьэбиттэрэ буоллар, арааһа, итэҕэйимэ суох этэ.

Билигин Уфа куоракка үөрэ- нэбин, интернакка олоробун. Са- фаров Альберт Талгатович, Арас- сыйыя үтүөлээх тренерэ биһиги- ни Саха сирин хомуур биатло- нистарын дьарыктыыр. Барыта 10-ча буолан дьарыктанабыт.

- Биатлонга хайдах кэлбикки- ний?

- Бастаан сафалыырбар Ал- данга 2 сылы быһа ангардас хайыһарынан эрэ дьарыктаммы- тым, сбордарга ханна даһаны сылдьыбатабым. Онтон эмискэ Уфа куоракка биатлонгга дьарык- тан диэн ынгырбыттар. "Азия оҕолоро" норуоттар икки ардыла- рынааҕы спортивнай күрэххэ бэ- лэмнээн сафалаабыттар.

Биатлон диэн хайдах спорт көрүгэ буоларын онно билэн, интэриэһим улаатан дьэ утум- наахтык дьарыктанан барытым. Наһаа интэриэһинэй көрүг эбит. Ытарбын олус сөбүлээтим. Ити курдук, хайыһар туһунан санаа- бакка сырыттаһына хайыһар спордугар сыһарбыттарга, биат- лонгга барыам диэн толкуйдаа- бакка сырыттаһына бу спорт кө- рүгүн билиһинэрбиттэрэ. Онон

тренердэрбэр кэмигэр таба көрөн сирдээн афалбыттарыгар махтана- Һын.

- Бастакы улахан кыайыла- рын кэһнэ туох санаалар киирбит- тэри?

- 2019 сыллаахха хайыһарга өрөспүүбүлүкэбэ марафонга ик- кис миэстэ буолбутум. Мэтээл- биһин тутан туран отой итэҕэйбэ- тэбим. Ама мин кыайдым дуо диэн санаалар кэлбиттэрэ. Онтон биатлонгга былырынын Саха лиг- на ытыллыбыт Уһук Илин реги- онугар күрэххэ кыайыы үөрүүгүн билбитим. Онтон бүтүн Арасыйы- йатааҕы күрэххэ кыттарга путевка ылан Ижевск куоракка ытыллы- быт күрэххэ 8 миэстэ буолан, 10 иһигэр киирэн спорт маастарыгар кандидат буолбутум. Саха сирин сборнайа, уопсайынан, араас та- Һымнаах күрэхтэргэ 3 иһигэр сылдьар.

Аны 2 сылынан юниордарга диэн күрэхтэр буолаллар, онно утумнаахтык дьарыктана сылдьа- Һын. Эһиил юношескайтан бүтэ- Һин, билигин бүтэһик күрэхтэрим буола тураллар.

- Күрэхтэргэр хайдах бэлэмнэ- нэһин?

- Холобура, сарсын күрэхтим буолаары турар буолаҺына ол туһунан бүгүн толкуйдааҺаппын. Стартка таҺсаары туран барытын ойуулаан көрөбүн, өйбүн-санаа- Һын сааҺыланаҺын. ХаҺыс миэстэ буолаҺым туһунан санааҺаппын.

- 13 сааскап төрөөбүт дьы- Һиттэн, дьонгуттан, оскуола- Һыттан эмискэ өр кэмгэ атын сиргэ көһөн хаалар хайдахҺый?

- Бастаан дьүөгэҺин кытары барбыт, сөбүлүүр дьарыккааҺа буол- лан улаханньык аймамматааҺым. Биллэн турар, аҺтар эҺим, ол эрэн төттөрү дьыэбэр төһнүөхпүн баҺа- Һарын диэн хаҺан даҺаны тол- куйдааҺатааҺым. ИннҺиэр сыал туруоруннум - ону ситиҺиҺпин наада диэн толкуйдааҺаппын.

Лена ПЕТРОВА.

Е.П.Федоров аатынан спортивной Албан аат түмэлин 30 сылыгар

Ыам ыйын 11 к. Убайаан орто оскуолатыгар улуустаагы оскуола саастаах спортсменнарга бэстибээл ытыгылына. Бэстибээл үлэ, тыыл уонна спорт бэтэрээнэ, РСФСР үөрэтирин туйгуна, улуус уонна Хорула нэһилигин бочуоттаах олохтооҕо, РФ Суруналыстарын сойууһун чилиэнэ, Учууталлар учууталлара, бииги хаһыаптыг эрэллээх доҕоро, көхтөөх уопастыбаннай кэрэспэдиэммит Егор Прокопьевич Федоров-Хорула Дьөгүөр аатынан спортивной Албан аат түмэлэ тэрilliбитэ 30 сылыгар ананна.

Тэрээнин улуус оскуолаларын чулуу спортсменнарын параадьынан аһылынна. Эбэрдэ тылы улуус баһылыгы 1-кы солбуяаччыта Николай Бурнашев, Убайаан орто оскуолатын дириэктэрэ Андрей Горбатов, Убайаан орто оскуолатын завууна, Е.П.Федоров-Хорула Дьөгүөр аатынан спортивной Албан аат түмэлин салайааччыта Людмила Иванова, Е.П.Федоров оҕолоро - Ньурбатаабы техникум дириэктэрэ Андрей Федоров уонна Ньурба тыйаатырын литературнай чааһын сэбидиссэйэ Мария Семенова, спорт управлениетын салайааччыта Роберт Алексеев, Сүлэ орто оскуолатын дириэктэрэ Илья Герасимов уонна Е.П.Федоров кылааһын оҕолоро - Убайаан орто оскуолатын 2006 с. 11 "а" кылааһын бүтэрбит оҕолор тыл этилэр, бэлэх-туһах туттардылар.

Түмэл салайааччыта Людмила Иванова учууталлара, дириэктэрдэр Егор Прокопьевич Федоров улуус спордун үйэтитэн Спортивной Албан аат түмэлин тэрийэн, спорду уонна чөл олобу пропагандалаан сүдү үлэни ыппытын,

оҕолору чөл олоххо иитиигэ итинни туһана сыдыалларын бэлиэтээтэ. Е.П.Федоров оҕолоро - Андрей Федоров уонна Мария Семенова түмэлгэ үлэлэр дьонно истинник махтанан туран, Махтал суруктары туттардылар. Николай Бурнашев бэстибээл кыттыылаахтарын истинник эбэрдэлээн туран, түмэл фондатыгар үйэтитиллэн кирири дьонно, оҕолорго улахан суолтатын бэлиэтээтэ, быйыл Убайаан 360 миэстэлээх саҥа оскуолатын тутуута сабаланырын, хас да сылынан бүтэн үлэбэ киририэтэбин, ону кытта Спортивной Албан аат түмэлэ эмиэ саҥа дьыбэ көһүөтэбин иһитиннэрдэ. Николай Иванович Андрей Федоровка, Мария Семеноваҕа уонна Людмила Ивановоҕа Махтал суруктары туттарда.

Олобун оҕону-ыччаты үөрэтиигэ-иитиигэ анаабыт, спорт историятын, улууска спорт сайдыытын, чулуу спортсменнары үйэтитэн өр сылларга элбэх экспонат кылааһын туран мустуу, хаһыатынан уонна бэйэтин тус холбурунан спорду, чөл олобу ахсаабакка пропагандалаабыт ытыктыыр аҕа табаарыспыт туһунан элбэх истин-иһирэх тыллар этилиннилэр. 2010 сылтан Е.П.Федоров оҕолоро Убайаан орто оскуолатын үчүгэй үөрэхтээх, олоххо көхтөөх, спорка ситиһиилээх выпускниктарыгар анал истипиэндийэ туттаргар үгэстээхтэр. Быйыл 14-с төгүлүн туттараллар.

Спортсмен оҕолор маастаркылаастары көрдөрдүлэр. Улуус оскуолаларын чулуу спортсменнарыгар Е.П.Федоров аатынан Спортивной Албан аат түмэлин фондатыгар кирибиттэрин туһунан бэлиэ суруктар үөрүүлээх быһыыга-майгыга туттарылыннар. Бэстибээл тэрээһинин "Сир симэхтэрэ" образцовый үгкүү ансамбыла кизгэттэ. Түмүккэ Е.П.Федоров оҕолорунан санааларын этэллэригэр көрдөстүбүт. Андрей Федоров: "Мин Спортивной Албан түмэлигэр саҥа экспонаттар киририллэригэр баҕарарбын. Онон бу орубуна сөптөөх тэрээһин буолла диэн санаатым. Оҕолор бэйэлэрин ситиһиилэрин көрдөрдөхтөрүнэ кинилэр үлээннээхтэрэ сэргиилэр. Оҕолор оҕолортон эмиэ элбэххэ үөрэнэллэр. Хаһан эрэ урут олон ааспыт, билбэт дьоннорун, баҕар, сэргиз суохтара, отгон бэйэлэрин саастыылаахтарын музей фунда-

тыгар көрөн-истэн кинилэри кэрэхсиэхтэрин сөп. Итиэннэ бу кинилэргэ улахан мотивация буолар. Бэстибээлгэ оҕолор элбэхтэриттэн үөрэбин. Спорт улууска син-биир сайда турар, инникитин күүскэ сайда туруоҕа диэн эрэнэбин".

Мария Семенова: "Аҕабыт музейын аан бастаан тэрийэригэр доҕотторо, табаарыстара, биригэ үлэлээбит кэлигэлэрэ элбэхтэ көмөлөспүттэрэ. Үлэлээбит оскуолатын кэлэктибэ кини олохтон барыабыттан бэйэлэрэ бу музейи көрөн-истэн үлэлэтэ тураллар. Музей икки салаалаах, ол курдук, Убайаан орто оскуолатыгар үлэлээбит Бушкова Р.С., Семенова М.С. хомуйан онорбут Убайаан микро-оройуонун, оскуолатын историятын көрдөрөр салаа уонна Федоров Е.П. хомуйбут спорт туһунан матырыяаллара. Билигин музейи уопастыбанньык, энтузиаст быһыытынан Людмила Васильевна Иванова салайар. Оскуола кэлэктибэ 2017 сылтан спорт туһунан музей матырыяалын ханатар сыллаах "Наш здоровый мир" научнай-практической кэмпириэнсийэни тэрийэр. Болҕомто ууруллан, оройуон спортивной олоҕо, бастыг спортсменнарын ситиһиилэрэ барыта хабыллан көрдөрүлэр бай матырыяаллардаах Ньурбаҕа ытыллыахтаах Спартакиадага Спортивной албан аат музейа баара үчүгэй буолуо этэ. Бу тэрээһингэ кэлэн аҕабыт туһунан истин-иһирэх тыллары эппит дьонно, бүтэһик выпуһун оҕолоругар, араас сылларга музейга үлэлэспит уонна музейи үлэлэтэ сыдыар дьонно бука барыларгар дириг махталбытын тиэрдэбит."

Геннадий АНТОНОВ.

Оскуола ханнык баҕарар кини, хайа баҕарар нэһилиэк бистыспат сорбото: оскуола - үөрэхбили киинэ, оскуола - майгысигили кыһата, оскуола - нэһилиэк инникитэ, өй-санаа кыһата, атыннык эттэххэ, "потенциала". Егоров П.С. аатынан Акана орто оскуолатын үөрэнээччилэрэ 2023 сылга кириэн баран кэккэ ситиһиилэнилэр (дир. Мигалкина Е.Ф., дириэктэрэ солбуяаччылар Лукина А.А., Никонова М.У.)

8 кылаас үөрэнээччитэ Барбанский Гриша В.П. Ларионов аатынан "Инникигэ хардыы" НПК республиканскай этабыгар ситиһиилээхтик кыттан, бу күнүргэ Санкт-Петербург куоракка Х Бүтүн Арасыйытаагы үөрэнээччилэр "Открой в себе ученого" НПК-ға кыттан кэллэ. Саха сириттэн барыта 18 оҕо кыттыбыт, Гриша дакылаатын темата "Кроссфит как метод физической подготовки учащихся к сдаче нормативов ГТО".

9 кылаас үөрэнээччилэрэ Семенова Сайаана, Ефремов Борис, 11 кылаас үөрэнээччитэ Жиркова Анжела республиканскай ОБЖ олимпиадатыгар ситиһиилээхтик кыттан кэлбиттэрэ.

Оскуола үөрэнээччилэрэ спорка оскуолаларын, нэһиликтэрин чизин ситиһиилээхтик көмүскүүллэр.

Оройуонга ытыллыбыт "Снежный барс" күрэххэ оскуола хамаандата III бочуоттаах миэстэни ылары ситиспиттэрэ.

8 кылаас үөрэнээччитэ Афанасьев Роберт мас тардыһытынан утумнаахтык дьарыктанар. Оройуонга ытыллыбыт күрэххэ I миэстэни ылбыта. Дьокуускайга ытыллыбыт мас-рестлинг өрөспүүбүлүкэтээби чемпионакка 80 кг оҕолорго I миэстэбэ тахсан дьонун-сэргэтин үөртэ-көтүттэ (сал. Барбанский Н.Н.).

Бүлүү улуунун Хапта нэһилигэр Е.Т. Евсеев аатынан ытыллыбыт республиканскай мас тардыһытыгар Роберт 70 кг чемпион, Барбанский Григорий 60 кг 3 миэстэ буоллулар (сал. Бар-

Оҕолорбут ситиһиилэрэ

Барбанский Григорий Үөһэ Бүлүүгэ ытыллыбыт "Басхан-2023" өрөспүүбүлүкэтээби дыалабай ооньууга ситиһиилээхтик кыттан "Кыйыыга дьулуур" номинация хаһаайына буолла (сал. Барбанский Н.Н.). К.Д. Уткингна аналлаах "Толкуйдаа. Оонньо. Кыай" Марха куустатын күрэхтэригэр Васильева Эвелина, Неустроева Уйгууна, Акимова Наина, Николаев Ньургун, Барбанский Гриша састааптаах хамаанда 2 миэстэ буолбуттара.

Оройуоннаабы уолаттар олимпиадаларыгар Николаев Ньургун призер (сал. Лукина А.А.). Оройуоннаабы "Дьобур-2023" математика олимпиадатыгар Неустроева Нарыйаана - призер (сал. Сергеева А.Н.), математическай абакаҕа Афанасьев Тимур - 3 миэстэ (сал. Лукина А.А.). Региональнай "Дьобур-2023" Афанасьев Тимур Сунтаарга ытыллыбыт математическай абака күрэххэ I миэстэни ылла. (сал. Лукина А. А.).

Саха тылыгар Марха куустатын оскуолаларын 3 кылааһын

үөрэнээччилэрэ ытыллыбыт олимпиадаҕа Николаев Гриша, Мигалкина Уйгууна бастыгнар ахсааннарыгар киридилэр (сал. Васильев М.Н.).

Пахомов Владик II региональнай "Классный класс - рабочий класс" онлайн кункурсака оригаме компетенцияҕа - II миэстэ (сал. Васильева М.А.).

Оройуоннаабы "Пародистшоу" күрэххэ оскуолабыт үөрэнээччилэрэ ситиһиилээхтик кытыннылар (сал. Соркомова А.П.), 8 кылаас үөрэнээччитэ Шилев Тамерлан II миэстэ, кыргыттар анал ааттары ылылар, харчынан бириэмийэлэннилэр.

"KidsSkills" оҕо чемпионатыгар лепкаҕа Неустроева Нарыйаана, Ефремова Дайаана, Николаев Аян, Николаев Гриша хамаандата 2 миэстэни ыллылар (сал. Иванова А.Ю.). "Форум юных экологов" республиканскай НПК-ға Макарова Инна 3 миэстэни ылла (сал. Николаев В.Р.).

Хорула нэһилигэр ытыллыбыт II Өрөспүүбүлүкэтээби очнай-дистанционнай английскайды тылынан ырыа кункуруугар

5, 6 кылаас үөрэнээччилэрин "Смайлики" ансамбыллара 3 истиэпэннээх лауреат, дуэт Иванова Саина, Гуляева Лилия "Лучшее вокальное исполнение" буоллулар (сал.Аргунова С.Г.).

Петрова М.Н.-Тойуктаах Марына аатынан культуура киинигэр үгкүүгэ дьарыктанар оҕолор куруук ситиһиилээхтэр. "Таланты Земли Олонхо" кункурсака "Кыымчаан" үгкүү ансамбыл кыра бөлөҕө I миэстэни, орто бөлөх үгкүүһүттэрэ 3 миэстэни ыллытара (сал. Макарова Е.А.).

Өрөспүүбүлүкэтээби "Таланты Земли Олонхо" кункурсака "Кыымчаан" үгкүү ансамбыл орто бөлөҕө 2 истиэпэннээх лауреат (сал. Макарова Е.А.).

Маарга ытыллыбыт региональнай "Полярная звезда" кункурсака "Кыымчаан" кыра бөлөҕө 2 миэстэ буоллулар (сал. Макарова Е.А.).

Маалыкайга оройуоннаабы "Айар саас" үгкүү күрэхтэригэр "Кыымчаан" кыра бөлөҕө Гранпри хаһаайына буолла (сал. Макарова Е.А.).

Агафья ИВАНОВА.

– Иһирэх тылыннан –

Ийэ уонна Аҕа

Сэрии кэмнээһи оҥо саас... Ханнык бабарар удууска, нэһилиэккэ сэриин алдьархайа таарыйбатах ыала суоҕа да буолуо. Ким эр аҕата, быраата, убайа, эһэтэ уоттаах сэрииттэн эргиллэбэтэхтэрэ.

Аан дойдуну атыһахтаах уу курдук аймаабыт, дьон-сэргэ олоһун огдолуппут алдьархайдаах сэрии, суостаах-суодаллах кэм. Сэриингэ барааччылары солбууһун тыылга турар-турбат бары үлэҕэ саба түспүтэ, уончалаах оҕолор, хомсомуоллар, дыахталлар, кырдыбаастар сарсыарда күн тахсыгыттан кизээ боруорур диэри "Барыта - Кыайыы туһугар, барытын - фронна" диэн өйүнэн-санаанан олобуртуттара, үлэлээбиттэрэ-хамсаабыттара. Ааспыт дьыллар аҕа көлүөнэ доно олох иһин охсуһан, үлэлээн түбүгүрэн, айан-тутан дьон туһугар олобуртут үтүөлэрин-өнгөлөрүн ахтан, үүнэр көлүөнэҕэ тиэрдии - биһиги ытык ыспит.

Ийэ уонна аҕа... Ураты иһирэхтик ахтыллар, сылаас тыһыныннан илгийэр тыллар. Кинилэр баар буолан орто дойдуга төрөөн-уһаан олох саларан. Ийэҕэ, аҕаҕа сыһаннаах норуот уот харааха эппит ох тыллардаах, өс хоһоонордоох. Мин ийэм, мин аҕам диэн этэр кыах баара - киһи дыоло, олох урагы бэлэҕэ.

Биһиги дьоммут Марфа Павловна Кутанова уонна Николай Иванович Момуков 1952 сыллааха муус устар ыйга ыал буолан, 62 сыл эйэ дэмнээхтик, чаччы холобур буолар олоху олобуртуттара.

Маарга-Түмүк нэһилиэгэр дьиз-уот туттан, сүүстэрин көлөһүнүн тилэхтэригэр аҕаан, анардас дулуурдарынан, олоххо тардыһыларынан, ханнык бабарар үлэттэн туора турбакка, дьин чачы күүстээх үлэһээн олохторун оностон, 5 оҕону төрөтөн, олох кизэ аартыгар куорсун анныбыттара. Дьылҕа хаантан ыйыллыбыт үгэһинэн оҕо күн сиригэр өһөрөн, ийэтин-аҕатын үөрдөн, борбуйун уйууна, сүрүбэ сөбүлүүр идэтин талан, күргүөмнээх үлэ үөһүгэр, дьиз кэргэн дьоллоох биһигиттэн олобун суола тыргыллар.

Биһиги ийэбит Марфа Павловна Кутанова 1930 сыллааха Хаҥалас нэһилиэгэр Куутан аймааха төрөөбүтэ. Олөксөөндөрө уонна Байбал Куутананарттан элбэх оҕолоруттан ордон икки оҕо улаатан киһи-хара буолбуттара. Баһылай, дьонго биллэр аата Хоһоно уонна ийэм - Мааппа.

Аҕабыт Ньурба улуһун Бэстээх нэһилиэгэр Мааия уонна Уйбаан Момуковтарга 4 (түөрт) оҕоттон үлүһтэрэ, соҕотох уол.

Ол саҕанааҕы кэм оҕолорун олохторо, маарынаһар курдуктар, ыарахан, дьулаан кэмнэргэ ааспыттара.

Онтон мин төрөппүттэrim ол ааспыт ыарахан олохторун эрдээхтик туораан, бастыг ыал аатын ылан оҕо-уруу тэнитэн олобуртуттарын ахтан-санаан, дьоллоох оҕо сааһым ааспыт, өйдөөн хаалбыт түгэһиригэр кэпсээхпин баҕарабын - *диэн саҕалыры кыыстара Туйаара Момукова.*

Ийэбит олобо кэми-кэридини кытта ыкса сибээстээх, холкуостанан, сэриин ыар сыллара, олобу чөлүгөрү түһэри кэмэ, соҕуоос бүтэн биэрбэт үлэ, улугуруу, сэбиэскэй кэм эстиитэ, кытаанах 90-с сыллар, онтон санга үйэ кирбиитэ... Ийэбит бараксан саҕабатаҕа диэн суох буолааччы. Олус түргэн, ыраас туттуулаах, мындыр, истээх, миннигэст астаах хаһаайка этэ. Ол да иһин элбэх баҕайы уол оҕону көрөн-истэн улаатыннардаҕа дии.

Соҕотох кыыс мин этим, ийэм көмөлөөһөчүтэ буоларым. Холобур иистэнэрин көрөн кырабыттан иискэ үөрэммитим. Сүрдээх элбэх сир аһын хомуйарбыт, ынах сүөһү тутарбыт, арааһы барытын онгорон хаһаанарбытын өйдүбүм.

Ийэбит араас тэрлээлтэргэ таһаарылаахтык үлэлээбитэ. Холкуос, соҕуоос фермаларыттан ыан-ныксыттаран көрдөрүүлэрин хомуйааччы. Кассирынан үлэлииргэр, Ньурбаттан күнү күннээн

баанга учараттаан, рюкзак мунуунан харчыны аҕалан, дьон хамнаһын түнгээрэ. Манна аҕам суоппар буолан тасыһан көмөтө улахан буолара. Ийэбит Маардаабы быт-комбинаты ситиһилээхтик салайбыта. Отчуот бөбөтүн, ол саҕана илиинэн хас эмэ куоппуйаны суруйара, ону мин устан көмөлөөһүм, ол курдук төгүрүк остуолга ийэбинэн тэнгэ олорон, кизээ хойукка диэри суруксуттурбут. Ол эмиэ миэхэ инникитин докумуону кытары үлэлииргэ олук буолбута. Ийэбит быткомбинатын былаанын куруук толоро, туолуулааһы тыһаарына, аҕам фермаларга сизэмэ таһа бардаһына барсан, полуфабрикат тигилибит тагастары ыаннык-сыттарга атыһаан син биир былаанын толоро.

Бизнсийэҕэ барбыта да, олоб-бокко, Госстрахха страховщигынан икки сыл үлэлээбитэ, онно эмиэ былаан бөбөтүн толоро. Бэйэтэ кэпсиригэр ол саҕана дэрибинэ бадараанын кэһэн, ыалларынан сылдьан страховкалыыр этэ. Ону биридэ биир ыал ийэтэ өр баҕайы ийэм былаанга толорорун, суруксуттуурун көрөн: "Туох баһаам "ырыанньыгын" суруйдун, кэл, чэйдиэх", - диэн күллэрбит, иккиэн ийэ-ийэ күлбүттэр этэ. Ол саҕанааҕы дьон илиинэн, ырыалар тылларын устуһан "Ырыанньык" суруналлара, онно холуйан эттэҕэ. Биһиги эмиэ оҕо сылдьан ырыалары устуһарбыт.

Ийэм кулуупка бырааһын-ныктарга барарыгар анаан бэлэмнээччи. Муустаҕа диэри уһун санга былааччылары тиктэн кэртэрин сөбүлүүрө, онтон араастаан мындырдаан онгостооччу, аны санаатааха технология өйдөөх эбит. Соҕоҕор атын тагас ойуутун кырыһан ылан өһүн-дүһүнүн сөп түбэһиннэрэн, кизээ айы налыччы олорон эрэ быысабайдаан аппликациялаан быыска сиҥи илиитинэн тигэн кып кыраһыабай былааччыны онгорон таһаарааччы. Кэлин олох кырдыр сааһыгар 16 сылы быһа анаҕ оҕо инсуллаан хамсаабат да буолбутугар бэриммэтэҕэ - командировкадан кэллэхпинэ иистэнэр массыннанан ханас илиитинэн түнүүккэ санга штора тигэн ыйаан олобор буолара. "Мин кэлэн тигим этэ буолаҕа", - диэтэхпинэ: "Ээ, хайдах куруук таах олооруохпунуй", - диэн буолара.

Аҕабыт эмиэ эдэр эрдэбиттэн олох ыарахаттарын этинэн-хаанынан билбитэ, сэттэ кылааһы бүтэрэн баран Бүлүүттэҕэ педучилищеҕа эдьийин батыһан үөрэнэр, ол гынан баран ачык кэмгэ кыаммакалар, ситэрбэккэ уурайар. Олох эдэригэр үлэһит буолар. Араҕастаах детдомугар иитээчинэн үлэтин саҕалар. Ол гынан баран өр сылларга үлэлээбит, дьон-сэргэ сэнээрийтин ылбыт дьин чачы баһылаабыт идэтэ - суоппар. Утуһу, сыһыннары билбэккэ 30-тан тахса сыл араас массыына уруулун эрийэн, салгыталаах уһун айаны барытын тулуйан, ону аһан хаһан да суолга алдыамматын, хайдахтаах да ардаһтан иннибэтин, төһө да куһаҕан суолга буксуйбатын иһин норуокка ытыктабыллаахтык "Ньукулай Уйбаанабыс дуо" дэптитэ.

Райкомунан, Райсоветынан эргитэннэр аҕабын "Марха" соҕуоска, 1971 сыл муус устар 30 күнүттэн сизэмэни таһарга үлэҕэ ыллалар. Ити аһары эпипиэттээх үлэ этэ. Хайдах даҕаны дьыл кэмигэр, олус куһаҕан суолга, соҕуоһун туһатыгар хойутаппакка, кэмигэр, сарсыарда 5 чааска туран племстанциятытан Марха уҥуор аҕалан биэрбит боруода оҕустар сизэмлэри ылан уонча сизэмниккэ тиэрдэрэ. 100-н 200-кэ диэри ынаҕы сизэмлээннэр, 98 ырыһыан тыһынаах ыһырдэри ылалара. Үөдэйгэ Иванов Николай, Хаҥаласка Николаева Валя, Саввинова Мария, Мархаҕа икки сизэмнит, Кировка биир, Акаһаҕа Петрова Марина (иккис үлэһит аатын умнубут этэ).

Момуковтар. 1970 с.

1980 сыл санатыгар, ыанньык фермалар бары сайылыкка кэспүттэрин кэннэ, бэс ыйын 5-гэр түүн миэтэрэ анараа халыннаах хаар түспүт. "Бүгүн баҕас Момуков кыайан тийэн кэлбэтэ буолуо", - дии олодохторуна, көрөбөлөргө хаарынан далаһа онгостон, биэр даҕаны сиргэ буксуйбакка, сизэмниттэрэ бэлэмэ суох олодохторуна барыларыгар сүүс ырыһыан тиэрдиллээн турардаах.

Сарсыарда аҕам телефонунан Ньурбаҕа племстанцияга сизэмниттэрин үлэхтэрин былааннын грамынан фамилияларынан субуокка сакаас онгорон эрийэр саҕатытан уһуктааччыбыт. Сизэм тарҕата сайылыктарынан, нэһиликтэринэн айанныырыгар дьон бөбө олорсооччу, наадаларыгар кэлэр-барар дьон дьибитигэр эрдэ кэлэн аҕам соҕуос гараһыттан массынатын аҕаларын эбэтэр бизрэктэн кэлэрин дьибитигэр кэтэһэн олобор буолааччылар.

1986 сылтан Ынахсыкка олобор кэмнэригэр Дьокуускайга үөрөхпитигэр барарбытыгар-кэлэрбитигэр хаар да, ардах да быһыһынан Нива массынаатынан Ынахсыттан биһигини авиапорка Ньурбаҕа киллээрэ, ол саҕана суол билиҥни курдук буолуо дуо, суолга атын массыына биир да суох буолара, туох да суккуйбат баараана, ол эрэн кини биһигини тиэрдэн төнөрө. Аны ахсынны аам-даам 60 кыраадыс тыһыныгыгар эмиэ кини массынаатынан биһигини аэропорка көрсөн Ынахсыкка ылды кэлэрэ. Үөрэнэ сырыттаһытына аҕам идэхэ этин хаарты курдук эттэн, сааһылаан уонна ийэм онгорбут бэрэктитин кытта уган посылкалаабытыр тутан үөрөбүт ахан.

Аҕабыт олус налыччы, хайа да бэйэлээх ыксаллаах кэмгэ ыгылыбат, кизэн көбүстээх буолааччы. Онгорлобуна-туттаһына кизинэ барыта хаачыстыбалаах, дьибэ-уокка бэрээдэги сөбүлүүрө, оҕо көрөн үөрэнэр дииллэр, ол быһытынан аҕабыт чэнчигэ биһиэхэ барыбытыгар бэриллибит. Хаһыаты, суруналы умсугуйан ааһара, бэйэтэ архыыптааҕа, тугу эрэ бэлэитэммит, ууруммут буолара. Хаһыакка ыстаҕайа да суруйара. Кини курдук кыраһыабай каллиграфическай буочары ханна да көрө иликпин. Халлаан кэмэ ыларыйарына аҕа билэрэ. Куруук биһиэхэ кэпсиэрэ, сэрэтэрэ, тыһыны түһэрин, хаһыннахтааһын, уһун ардах кэлэрин эһин аҕа билэрэ. Чыычаах уйа туттар күнүгэр хайдах күн буоларынан инники сайын буоларын барытын билэрэ, кэпсиэрэ. Айылҕаҕа чүгас киһи этэ.

Олохпун онгостуохпуттан эрэнэр, дурда-хааха буолар дьонум ийэлээх, аҕам этэ. Оҕолорбун иккиэннэрин улаатыннарарбар ийэм, аҕам аттыбар баар, кинилэр көрөр буоланнар эрэх-турах сылдьан үлэлирим.

Мин өйдүүрбүтүн ийэлээх аҕам эдэр эрдэхтэриттэн сүөһү тутталара. Күн-дьыл хаамыһын, айылҕа тыһылытын, уларыһытын барытын дьоммутун кытары тэбис

тэнгэ сылдьыһан илэ хараһытын көрөн, айылҕалыын алтыһан улаппытыт. Сир астыгырыт, мас мастыгырыт, оттуурбут. Дьоммут сааскы, күһүнгү булка көтүпкээк сылдьалара. Бултарын аҕалан тэлгэтэ сытан тыһыан аттынааҕы ыалларыгар бэрээллэрэ.

1962 сыллааха оройуонга мелкокалибернай бинтиэкэнэн ытыга куоталаһыга дьоммут иккиэн кыттан бастаабыттар уонна үһүс разряд нуорматын толорбуттар. Ийэлээх аҕам айылҕаҕа иккиэн биридэ сылдьаларын туохтааҕар да ордороллоро. Иккиэн олус бэргэн ытааччылар этэ. Быраатым Уйбааччы кинилэри кытта үөрүүнөн барсара. Москвич массынабытыгар олорон, Өктөөп диэн өйдөөх баҕайы ыппытын батыһынанан, бултуу баран иһэр түгэммит оҕо сааһым чабылхай хартынага буолан миэхэ өйбөр хатаммыт. Аҕам булду бастаан Уйбааччыка ытарааччы, онтон сыһаҕына бэйэтэ солбуннарны ыстаҕа. Ити курдук тинги да бултааччылар, куска, куобаха да сылдьааччылар. Тинги иккиэн түүтүн алдыаппа өрөөлөрүн, көрбүт сирдэригэр таба түһэрэн бэргэнник ыталларын билигин да сөбө саньыбыт.

Ийэм аҕабыттан ытарынан, булка сылдырга тулуурунан олох хаалсыбат этэ. Сааһынан да баран саанан, ордук тоһаппаканан олох үчүгэйдик ытара. Мин санаабар, кизэн, холку майгылаах, тулуурудаах, дьулуурудаах, сатабыллаах киһи бэргэн ытааччы буолара саарбаҕа суох. Дьэ, ити бастыг хаачыстыбалар мин дьоммор чачы бааллар этэ.

Аҕам уолаттарын үлэ-хамнас бары мындырыгар уһуйбут киһи буолар. Сүөһүлээх этибит, онон саха дьонун төрүт үлэтин-хамнаһын эппинэн-хаамынан билэн улааппыт эбиһпин, ити кэлин үлэти буолан тыа сиригэр олохсуйан олоборбор олус туһалаабыта дии саньыбын.

"Аҕабынаан сайын оттуурбут, кыһынын сүөһүлэригин бэрйэбит. Аҕам биһикки оттуур алаастытын күрөөһүн турардаахпыт. Оччолорго кини сэттэ уончалаах, мин сүүрбэбин ааспыт уолбун, аҕам миигин кытта олох тэнгэ үлэлиирэ, сороҕор ордор даҕаны. Оччолорго ити баҕайыга кумаарга быһа сизээн, үлэлииргэ абытайдаах курдуга эрээри, ааспытын кэннэ санаатааха олус күндү, үчүгэй да эбит", - дии иһирэхтик аһар быраатым Уйбаан.

Ийэлээх аҕам Ньурба оройуонун уус-уран самодельноһун көхтөөх кыттылылаахтара, элбэх фестиваллар, куонкурустар лауреаттара. Ийэм ырыаһыт: оройуон фестивалыгар "Ньургун Боотур" олонгоҕо "Лоокут уонна Ньургун" испэктээккэ сүрүн ороолларга оонньообут, ыллыыр этэ. Аҕам балалайкага олус үчүгэйдик оонньоура. 1976 сыллааха бастакы Араасыйатааҕы самодельноһун көрүүтүн фестивалыгар Ньурба оройуонунтаах хамаандаҕа киирсэн оркестрга оонньоон дип-

ломант буолбут. 2002 сыллааха Дьокуускайга "Играй гармонь, моя любимая" быраатты Заволокинар фестивалларыгар кыттан сэртипикээт ылбыта.

Маардаагы дьибит таһыгар олобурбут мастарбыт, рябина, хатыннар билигин сизэн аҕай улаатан лагалан тураллар. Айаһа сылдьан аһан иһэн, оҕо саастытын, дьоллоох төрөөбүт түөлбөһитин көрөн ахтан-санаан аһабыт.

Маарга биһигини тула эмиэ элбэх оҕолордоох ыалларытын кытары бары эн-мин дэсирээн илээхтик да олобурбут. Оҕолор казаки-разбойники, хапытааннаһан, хоккейдаан, волейболлаан, пластилиннаан, арагайканан сэриилэһэн оонньоон эмиэ баара, хортуоска үтэн сиирбит миннигэһэ, кыргыттар кумааҕы куукулалары кырыһан тагас уруһуйдаан, классики, скакалкалаан, ыаллаах буолан, арааһы бары оонньоурут, түмсэрибит. Биридэ хас да көлүөнэ оҕолор мустан, убайдар-балыстар бары, үрэх уңуор икки тыһыан туораан куобах үүрэн, кустаан, дьэдьэннэнэн олох түүн кэбиһпит. Дьоммутуттан мөбүллүмээри, сизпитигэр хатырык уктубуппун, онтубут хата дьоммут мөхлөтөхтөрө, этэнгэ кэбиһпитигэр үөрбүттэрэ.

Оҕолор төрөппүттэрибиттэн уһуйуларбыт элбэх, тапталы харыстаан, кырдыр сааска диэри илээх-эйлээх буолуо, бэйэ-бэйэни өйдөһүү, ханнык да ыарахаттартан чаһыйбакка үлэни чистээхтик толоруу, дьизни-уоту тэринни, оҕосизэн тапталын билини, төһө да ырыы охсубутун иһин, санааны түһэрбэккэ, эрдээхтик охсуһуу, сиргэ-уокка сылдьан, айылҕаны кытта алтыһыы, сизэри-туому тутуһуу, айылҕа ханнык бабарар кэмтитэн дуоһуйуу...

Төһө даҕаны оҕо сыллара, эдэр саастара ыарахан кэмнэргэ ааспыттарын иһин, кэрэҕэ, сырдыкка күүстээх тардыһыларынан ийэлээх аҕабыт биһиэхэ, дьиз кэргэн олобор бары өттүнэн холобур буолаллар. Олус эйэлээхтик алта уонтан тахса сыл биридэ олобуртуттара. Дьоммут бэйэ-бэйэлэригэр истиг сыһыаннара, оҕолорун иитиитэ, аймах дьоммутугар үтүө сыһыаннара барыта, көлүнөттүн көлүнөһэ бэрриллэн үтүө өйдөбүл буола турдун. Ийэм, аҕам олохторун оҕолоро, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ салгытылар, кинилэр үтүө ааттарын ааттатар сорукутаахтар - *диэн кэпсээнин түмүктүүр кыыстара Туйаара Момукова.*

Мин кулуупка үлэлиирбэр, сыана бэтэрээннэрэ Николай Иванович балалайкага олус бэркэ оонньоура, Марфа Павловна харана от күөбэ уһун баартах былааччылаах, үрүн солко шарфигы саньыгар намылыта быраһынан, үрдүк куолаһынан сыанатан ыллаан дьизрэтэрэ дыкти кэрэтик көстөрө, истигник иһиллэрэ. Иккиэн үтүктүспүт курдук сахаҕа кыраһыабай, сырдык сэбэрлээх дьон этилэр. Буолар кэнсирдэргэ үөрэ-көтө кытталара, көрөөччүлэр даҕаны исталларын олус сөбүлүүллэрэ. Дьонго-сэргэҕэ үтүө сыһыаннарынан, нэһилиэк уопастыбаннай олобор көхтөөхтөрүтүн, сааһырыдыбыт диэн сылайбакка олох үөһүгэр сылдыһыттарын, биһиги көлүөнэ дьон өйдүүр буолан, махтаана ахтарбыт элбэх.

Суол суоҕар, сатыы хааман, сылайан иһэр киһи, Николай Иванович массынаатыгар араа суолга түбэхэн олорсон дьизэтин эрийэ суох булан үөрэрин, төһөлөөх киһи махтаммытын ааһан сиппэкини, ол курдук улаханга, оҕо биир тэн сыһаннаах буолара, суолга көрүстөрү эрэ дьону тумнубат этэ. Дьоннорун удуурдаан оҕолоро элэксэй, сайаҕас майгылаах, кырдыбааска, эдэргэ үтүө сыһыаннаах, ханнык да үлэттэн иннибэт дьонуннаах дьон. Айыы саргыта арчылы сырыттын, ситиһии сизтиһин истиг диэн баҕа санаабын тиэрдэн

**Бэлэмнээтти
Валентина
САРТАЕВА-ВАСИЛЬЕВА,
Дьокуускай.**

– Местные кадры – в промышленность –

АЛРОСА отдаёт приоритет местным кадрам

Одним из первых участников проекта "Местные кадры - в промышленность" является компания АЛРОСА. В 2017 году ей был поставлен план: до 2021 года трудоустроить 1400 жителей республики. Поначалу такая цифра выглядела нереально, но все же план был перевыполнен уже спустя два года. С тех пор из года в год якутская алмазодобывающая компания является безусловным лидером этого регионального проекта.

В 2018 году АЛРОСА и Госкомитет Якутии по занятости населения подписали соглашение о сотрудничестве при реализации приоритетного проекта "Местные кадры - в промышленность" на период с 2018 по 2022 годы. За это время в группу АЛРОСА, включая "Алмазы Анабара", трудоустроились более десяти тысяч якутян, в том числе в 2022 году - порядка трех тысяч.

Елена Калашникова

Бессменный лидер

Как рассказала председатель Государственного комитета по занятости населения РС(Я) Елена Калашникова, Госкомитет ежегодно проводит конкурс "Лучший участник проекта "Местные кадры - в промышленность". При этом АЛРОСА является бессменным лидером по трудоустройству граждан из числа местного населения.

При оценке результата работы предприятий-конкурсантов мы учитываем ряд критериев, - подчеркнула Елена Виссарионовна. - Во-первых, процент трудоустройства местного населения и его закрепление на постоянной основе. Во-вторых, организация стажировок для молодых специалистов. В-третьих, трудоустройство безработных по направлению службы занятости после прохождения профессионального обучения. В-четвертых, информационное сопровождение реализации проекта в СМИ. Всего в период с 2017 по 2022 годы через программу "Местные кадры - в промышленность" прошли 49079 человек, причем 10 тысяч из них были приняты в АЛРОСА.

Одним из достижений 2022 года является признание проекта "Местные кадры - в промышленность" на федеральном уровне. Так, в декабре в Москве состоялось награждение победителей и призеров Всероссийского конкурса лучших практик трудоустройства молодежи. Всего рассмотрено 926 практик от 574 участников из 73 субъектов России.

Конкурс проведен Министерством труда и социальной защиты РФ в соответствии с планом реализации федеральной программы содействия занятости молодежи на период до 2030 года. Отлично, что в номинации "Лучшие практики адаптации, сопровождения и построения карьерной траектории молодого специалиста" АЛРОСА заняла третье место. С честью защитили свою практику в этой номинации представители компании Юлия Карманова и Антон Попов. Отмечу, что в указанной номинации было представлено 23 практики, из которых в финал прошли только пять.

Расширяя сотрудничество

По словам Елены Калашниковой, в рамках дальнейшей реализации проекта "Местные кадры - в промышленность" организуется профессиональное обучение безработных, а также незанятых граждан по заявкам промышленных предприятий.

В 2022 году по направлению органов службы занятости прошли обучение и трудоустроены в промышленные компании 384 безработных и незанятых гражда-

нина, - сообщила Елена Виссарионовна. - В этом году планируется организовать обучение 342 безработных и незанятых граждан по заявкам ряда компаний, в том числе "Алмазы Анабара" группы АЛРОСА. К примеру, Госкомитетом занятости РС(Я) совместно с компанией "Алмазы Анабара" организовано обучение 30 человек по профессиям грохотовщик, машинист компрессорной установки, машинист промывочных машин, слесарь по ремонту дорожно-строительных машин и слесарь по обслуживанию и ремонту оборудования.

Отметим также, что проект включает в себя программы профессионального и дополнительного образования, стажировки для молодых специалистов. Так, в 2022 году 16 студентов смогли пройти целевое обучение в образовательных организациях Якутии. В Региональном техническом колледже в Мирном прошли подготовку 156 студентов, а для 18 молодых специалистов АЛРОСА организовала стажировку в Айхальском и Мирнинско-Нюрбинском ГОКах.

В последние годы АЛРОСА расширила сотрудничество с учебными заведениями и в целях привлечения молодежи предоставляет места для прохождения практики и стажировки. Компания обеспечивает бесплатным транспортом до места практики и обратно, дает гарантии трудоустройства по окончании вуза. В 2021 году компания открыла базовую кафедру в Иркутском национальном исследовательском техническом университете и планирует открытие учебных центров в других парт-нерских вузах.

Из безработного - в водителя "БелАЗа"

Игорь Ксенофонтов родом из Амгинского района. Ранее подрабатывал дальнбойщиком. Во время пандемии, будучи без работы, стал задумываться о будущем. Вскоре записался на курсы обучения вождению карьерного самосвала "БелАЗ".

В АЛРОСА я работаю водителем самосвала с сентября 2022 года, - рассказал Игорь. - В мои обязанности входит перевозка кимберлитовой руды с карьера "Юбилейный" на обогащительную фабрику №14 Айхальского ГОКа. Работа привлекла меня достойной и стабильной зарплатой, а также тем, что АЛРОСА - социально ориентированная компания. Например, имеется коллективный договор, по которому предоставляется не один десяток льгот и гарантий. Освоиться на новом месте мне помогли коллеги и руководство Айхальского ГОКа и АТТ-1.

В Айхале мне все нравится, здесь отзывчивые и доброжелательные люди. Поселок небольшой, все друг друга знают. Многие, как и я, приехали на заработки из разных уголков нашей республики. В общении условия хорошие, с коллегами подружился.

Стать частью команды такой большой компании - значит, думать не только о себе и своих интересах, но и о своих коллегах, об общем деле. Уверен: важно гореть трудовым энтузиазмом, тогда ты будешь всегда востребован.

Обучение без отрыва от производства

Ньургун Татаринов родился в селе Уолба Таттинского района. Он с детства мечтал стать автослесарем. Эта мечта привела его в СВФУ на автотехнический факультет. В 2021 году он начал работать автослесарем на прииске "Маят" "Алмазов Анабара". К слову, более десяти из пятисот жителей села Уолба также трудятся в этой

Игорь Ксенофонтов

Ньургун Татаринов

акционерной компании.

Старшие коллеги и наставники помогли изучить специфику горнодобывающего предприятия, - поведал Ньургун. - Обучили ремонту карьерных машин и землеройной техники. Поработав на производстве, я понял необходимость в получении новых профессиональных знаний, позволяющих освоить ремонт не только новой отечественной, но и импортной горной техники.

В 2022 году на прииске "Маят" я узнал, что компания дает возможность получить дополнительное техническое образование без

отрыва от производства. Это меня заинтересовало, и я решил пройти профессиональную переподготовку на горного инженера-механика. Меня направили в Мирнинский политехнический институт. Сейчас я получаю профильное образование. По завершении обучения должен пройти стажировку и стать горным инженером-механиком.

Правильная политика

По мнению председателя Госкомзаяности РС(Я), правильная политика руководства республики - в первую очередь поддерживать местных - показывает эффективные результаты.

Сначала нужно повышать качество жизни в своем регионе, а уж затем можно думать о привлеченной рабочей силе, - убеждена Елена Калашникова. - Главой Якутии поставлена задача замещения иностранной рабочей силы, и именно через проект "Местные кадры - в промышленность" реализуется его поручение.

Айсен Николаев объявил 2023 год в Якутии Годом труда. В своем ежегодном Послании Госсобранию (Ил Түмэн) Глава республики назвал повышение престижа человека труда главной задачей на предстоящие годы. В плане мероприятий по реализации ключевых положений Послания нам также поручено увеличить количество трудоустроенных из числа местных жителей.

Приоритетный проект "Местные кадры - в промышленность", который реализуется с 2017 года, постоянно совершенствуется. Если все началось с недропользователей, то теперь участниками программы стали энергетики, транспортники, строители и дорожники. С каждой из компаний, а на сегодня их уже 45, заключаются индивидуальные соглашения, отражающие планы трудоустройства якутян, а также участие работодателей и госорганов в финансировании мероприятий.

В целом, проект рассчитан на всех граждан, зарегистрированных и проживающих в Якутии. В первую очередь должны быть трудоустроены те, кто состоит на учете по безработице. Однако стать участниками программы могут все жители республики.

Алексей РУДЫХ.

Фото: Пресс-служба АЛРОСА. Фото Елены Калашниковой предоставлено Госкомитетом по занятости РС(Я).

– Ааҕааччы туруорсар –

Кыра түөлбэ кыайтарбатах кыһалҕалара

Ыраах Убайаан Варвара Потанова аатынан уулусса түөлбөтүгэр 20-чэ ыал баар. Сүрүн кыһалҕабыт - килемэтир курдук усталаах уулуссабыт. Күһүн ахсын "Көмүс күһүн" диэн Варвара Потановаҕа аналаах поэзия күнэ буолар. Урут ардахтаах күһүнэр турдахтарына Күндээдэлиир суол өттүнэн кэлээччилэр, араас тизиникэ барыта тоҕуоруһар, оскуола оҕолоро, ыраахтан-чугастан бары кэлэллэр, билигин федеральной суол оҕоһулан онно тахсар-киирэр суолбут тимир эрэнэнкинэн сабыллан турар.

Баар суох поэтессабыт аатынан уулуссабыт итинник туруктааҕа билигин кэмгэ кыбыстыылаах дьыала. Билигин бу уулуссаҕа водовоз да такси, онтон да атын аварийнай сулуспалар тийэн кэлэр кыахтара суох, оннук балаһыанньа олоҕобут. Урут син Күндээдэ суолугар тахсар аартыктаах этибит,

ыал үксэ оҕуруоттарын кэннинэн трассаҕа тахсар суоллаахтара.

Суол оҕоһулан бириччэн үчүгэй, иккиһинэн олохтоохторго кыһалҕалары үөскэттэ. Тимир эрэнэнки туруортаан кэбистилэр саас. Онтон сайын эбэҕэ киирэр буоллахпытна эмиэ барьер тимир эрэнэнки турар, муоста орубуна аартыкка тутулуубута, ол олбуора синнэн ырбыылаан аппа курдук буолан биһиги уһаайбабыт диэки чугаһаан ээр. Оҕолорго, саастаах да дьонго, сүөһүгэ сылтан сыл куттала улаатан иһэр, күрүө-хаһаа суох.

Биһиги түөлбэ, Варвара Потанова уулусса олохтоохторо олохтон хаалыахпыттан баҕарбаппыт сайынгы водопроводтаныахпыттан Федеральной трасса суолу туораабат диэн тохтоон турар, дэриэбинэбэ турбата тардыла сыгар, холбоноро эрэ хаалла дииллэр, бу диэн этэххэ өрүһү көрөн олорон

арыга хаалар балаһыанньа буолла. Аҕыйах да буоллар сүөһүбүтүн-асыптын тутан олоҕобут, бу диэн хаһаайыстыбалаах дьонго Федеральной трассабытыгар "домашний скот" уонна "ограничение скорости" диэн биир да бэлиэсуох. "Тангара сэрдэби таптыыр" диэн мээһэҕэ этиллибэтэҕэ буолуо, сүөһүлэрбит өрүскэ киирэн уулаан тахсаллар ол онно федеральной трассаны туораан мэччириэнгэ бараллар, аныгы транспордаах дьоннор хайдах сылдьалларын бэйэбит да билэн эрдэхпит.

Кыра түөлбэ кыаллыбатах кыһалҕаларын туһааннаах тэрилтэлэртэн туоһулаһан, тохкоодоһон быһаарыллара буоллар барҕа махтал буолуо этэ.

Ыстатыйаны суруйда Ыраах Убайаан "Варвара Потанова" түөлбэ олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ МИХАЙЛОВА К.К.

ГОД ТРУДА
В РЕСПУБЛИКЕ САХА (ЯКУТИЯ)
2023

— Үлэ сыла —

Киинэмэхээнныктэр

XXI-с үйбэ үктэнэн баран, Саха сириг кинематографията, чаччы Аан дойдуга биллэр курдук сайдан, аны дьон аныгы сайдыылаах киинэтеатрдарга сылдыар буолла. Тыаларга култуура дыэтэ, тута сылдыарга табыгастаах чэлчэки проектор баар буоллуттар да киинэни ким бафарар көрдөрөр үйэтэ кэллэ. Анааллаах киинэбуудка, мотуор, киинэ көрдөрөр чуол-баннар, киинэлиэнтэ, бабина, бабина контейнердара, ыарахан, табыгаһа суох киинэ көрдөрөр проектордар, киинэмэхээннык диэн тыллар төрүт туттуллубаттар. Былыргыны былыт саппыта диэн этии, кинематография балысханлык сайдытыгар сөп түбэхэн, ити өйдөбүллөр симэлийбиттэригэр оруобуна сөп түбэхэр. Киинэни көрдөрүү култуурата биһиги сабана итинник этэ дирибитигэр эрэ тийэбит.

Киинэ көрдөрөр проектордар

Киинэ көрдөрүү биллэрииттэн сабалана. Телевизор биһиэхэ кэлэ илигинэ киинэ биллэриитэ нэһилиэнньэбэ өрө көтөбүлүүнү таһаарара. Тимир леискэ гуаһынан суруллубут биллэриитин киинэмэхээннык күнүн аайы уларытан, анааллаах миэстэттигэр таһаарара: күнэ, киинэ аата, хайа дойдуга, серията, сурунаала, төһө уһунуттан тахсар сыанага, сабаланаһына суруллара. Эргэ кулууп уонна оскуола сэргэстэһэн турар буоланнар, киинэ биллэриитин көрөр оскуола оҕотун эбээһинэһэ этэ. "Хас сыананы ыллын?" диэн боппуароһу кытары "Ханнык киинэ буоларый?" диэн ыйыталлара. Кэлин, тэрлэтэлэр саҥа миэстэтэргэ тутулан, киинэ биллэриитэ эбии маҕаһынын иннигэр ыйанар буолбута. Саамай кыра кыыспыт дыкти быһыылаах буолааччы. Куһаҕан киинэбэ таһырдыа тахсан хотуолаан киирэр. Дьоммут кини хайдах көрбүтүн ыйыталлар. Ылалдыбыт буоллабына, эдьийбит кэлэ да сатааччыта суох.

кэмнэ оскуолаба үөрэнэр Дьарааһын диэн уол атыылыы сылдыбыта. Заалга киирэргэ быстаран киирэбин. Киинэ көстө турдабына тахсар оҕо билиэтин сүтэриэ суобун наада, билиэттээхпин диэн көрдөрөргө. Оҕо киинэтигэр Сэ-кэтэй оҕонньор көтүспээкэ сылдыара. Заал самалык буолан, заалга киирэргэ эргэ өттүгэр урукку сыана баара, онно олорон оҕолорго остуоруйалааччы. Өрөбүлтэн атын күннэргэ - сэрдэбэ уонна субютаба, кулууп иһэ сып-сылаас килиэп сытынан туолара. Киинэ усталаах туоратын тухары ол килиэптэр тула кэбийлэллэрэ. Санаабытыгар, интэриэһинэй түгэнгэ лента быстара. Уолаттар хаһы-ыһыы буоллахтарына, киинэмэхээннык Бааска киинэбуудкаттан киинэ көрдөрөр чуол-банынан төбөтүн быктаран буйаара. Оччоҕо, син чуумпураллара. Аһа мэниктээтэхтэринэ, киинэтин ууратан баран киирэн, сүрдэммити үрүн таһаарара. Уолаттар Бааскаттан толлолоро.

Киинэ нууччалыы тыллаах буолара. Омук киинэтин нууччалыы тылбаастыылара. Дубляж дэнэрэ. Саха киинэтэ диэн төрүт суоҕа. 1972 сыллаахха Николай Якутскай "Көмүстээх үрүйэтинэн" саха сценариһа Лев Габышев суруйбут "Тайна предков" киинэ-битин "Таджикфильм" Свердловскайга устубута. Аҕыйах саха артыыһа оонньообута: Дмитрий Ходулов, Ньурбаттан Спартак Федотов. Ол киинэ кэлиитэ улахан сурах этэ. Биир эмэ саха артыыстары нуучча киинэтигэр уһуллубуттара улахан сонун буолара. Ол курдук, биир дойдубулаахтарбыт Фрументий Софронов, Маргарита Борисова тустарынан киз тутта истибиппит.

Улахан дьонго киинэни баарын тухары күнүн аайы кизэһэ 8 чаастан 20 харчыга көрдөрүлөрө. Сорох киинэ икки сериялаах буолара. Ол үксүн индийскэй киинэ быраабыла буолааччы, "Мое имя - клоун" оннооҕор үс сериялаах этэ. Индия киинэлэрэ ырыаларынан-үгүкүүлэринэн, айылбата кэрэтинэн, тапталы көрдөрөрүнэн абылыыра. Индийскэй киинэбэ киһи бары кэлэр буолан, миэстэ билдэһэн эрдэ кэли, миэстэтэ уураар диэн үлэни бөҕө буолара. Сорох дьон хомуллар олоппостоох кэлэллэр уонна эбэхтээт, харах уутун соттор болотуоктаах. Сорох киинэ иннигэр сурунааллаах буолар. Дьингэнэн, олус тупһаах иһитиннэрэр-биллэрэр информация, дьингэнээх олох туһунан документальнай киинэ эбит. Сороҕор, "Ну, погоди!" мультик көстөн үөрүү буолааччы. Сорох киинэ эрдэттэн аатыран кэлээччи. Оччоҕо, хас да хонук инниттэн кэтэһини буолара.

Урут, ГЭС уота кэлэ илигинэ, ол аата 1979 сылга диэри, оҕо буолар киинэни мотуорунан көрдөрүлөрө. Киинэни оҕолорго нэдиэлэбэ үстэ күнүс 4 чаастан көрдөрүлөрө. Хамнас 100 иһэ-таһа буолан, оҕо киинэтэ 5 харчылаах этэ. Халлаан күөх бэлэм биллэти сылааска таһырдыа, биир

Киинэ көрдөрүү култууратын сабана, күүстээх үлэ кэнииттэн

дьон сыннаһан тэрийэн, дьонго үөрүүнү бэлэхтээн, биһиги нэһилиэккэ биэс, ол иһиттэн түрдэ Дьокуускайга аналлаах үөрэххэ үөрэммит, киинэмэхээннык үлэлэбит.

Өр сылларга, 1958 сылга киинэмэхээнныгинэн ананан кэлиэ-биттэн 1983 сыллаахха диэри, "Коммунистическай үлэ ударнига", "ССРС кинематографиятын туйгуна" бастакы үөрэхтээх киинэмэхээннык Васильев Василий Антонович таптыыр, сэдэх идэтинэн үтүө суобастаахтык үлэлэбитэ. Кини Сунгара Түбэй Дьаарханыттан төрүттээх. Ийэтэ 16-та төрөөбүттүн икки эдьийинэнэн, үс буолан хаалан, ийэ уһун тэ-ниттилэр, аҕа уһун ханаттылар. Манна сүрэхтин анаарын - Тимофеева Христина Николаевнаны көрсүбүтэ. Христина Николаевна биллээт атылаан, көрөөччүлэри киллэртээн, оҕолор бэрээдэктэрин көрөн, күнүн аайы кэргэнигэр көмөлөһөрө. Киинэмэхээннык Бааска оҕолорун биһигин ыйаабыт сирдэрин төрөөбүт сиргынэн, бултаан-алтаан, бэл, Ньурба аатыттан булчут общественной инспиэктэринэн таһаарылааччытык үлэлэбитэ. Бэйэтэ ыллыыр, пьесаба оонньуур, гармошканы тыаһатар буолан, үлэтин, олобун биһиги нэһилиэк култуурата сайдарын туһугар анаабыт киһи.

Киинэмэхээннык Бааска айыл-баттан мындыр, техникаба саҕаны киллэрэр талааннаах буолан, кулуупка умайар лаампаларынан сурук суруйан вывеска, чыпчыгынныр харыйа уотун, хас да сыл Саҥа Дьылыгар эргийэр харыйаны, хараһынан оонньоур хахханы (аныгы цветомузыка эбит!) онгору дьону сөхтөрбүтэ. Эргийэр харыйа ол үчүгэйин! Бырааһыннык үөрүүтүн өссө үрдэппитэ. Хахханы хойукка диэри туттубуттара. Кулууп үлэтигэр олус көхтөөхтүк кыттар, сатыгырын барытын онгоро-тута сылдыара. Үлэ бастыҥнарыгар анаан киингэ курдук арыллар истиэндэ онгорбута

кэпсэлгэ сылдыар. Нэһилиэк тэрээһиннэрин киинэбэ устара, хаартысканан дьарыгырара. Оскуола оҕолоругар киинэбэ, хаартыскаба аналлаах куруһуоктары ыттар. Билиэт атыылыыр уол - Семенов Герасим Иванович, кэлин идэлээх фотограф буолан, нэһилиэгин олобун устуруйатын хаартысканан үйэлиир киһи буолбута. Киинэмэхээннык Бааска устубут киинэлэрэ нэһилиэк түмэлигэр харыйыла сыталлар. Кини үлэтигэр олус бөрүниилээбэ. Ыраах кыстык пиэримэлэригэр, сайылыктарга илдьэн киинэ көрдөрөрүн дьон сылаастык ахтар. Талааннаах киһи барытыгар талааннаах дииллэрини, киинэмэхээннык Бааска II-с разрядтаах дуобатчыт этэ.

Сэрии ыар сылларгыттан, оройун бастакы тырактарыстарыттан биирдэстэрэ Яковлев Николай Иванович, МТС-ка тырахтарыыстаан баран, төрөөбүт дойдутар 1961 сыллаахха, олобун иккинин онгостон кэргэннэнэн, төнөнөн тахсарыттан, моторист-киинэмэхээнныктэбитэ. Мотуору үлэлэтэрин иһин Матарыс Ньюкулааскы диэн ааттаммыта. Мотуор туһунан оһохтоох дьыллээх. Тымныы кэмнэ, кыһын ол оһох маһын эрбэтэн, хайытан, оһобун оттон мотуорун мэлдьи сылааска турдурара. Хата, улахан уола уонна сиэн быраата маһыгар көмөлөһөн абырыылара. Олус көнө майгылаах, бүгүрү Ньюкулааскы 1975 сылга диэри киинэ көрдөрөн кыһамнылаахтык үлэлэбитэ. Киинэни көрдөрүү хаамыта бэйэтэ оҕону тардар интэриэһинэйин иһин, киинэмэхээнныктэр оҕолоро аҕаларыгар көмөлөһөн илии-атах буоллалара.

1975 сыллаахха үөрэхтээх Маалыкай кыһа Тыасытова Любовь Афанасьевна ананан кэлэн, Бааскалыын үлэлэбитэ. Кини киинэ көрдөрүлүбүт буолуор диэри - 1994 сылга диэри киинэмэхээнныктэбитэ. Кийит - иһирэх ийэ, эйбэс эбэ. Төһө да, былыр-

гыны былыт саппыта диэтэрбит, ол сабана үлэлэбит дьоннорун киинэ, култуура үлэһиттэрэ умну-батахтара, өйдөөн-санаан чиэстээбиттэрэ олус үөрүүлээх. Любовь Афанасьевна 2011 сыллаахха "Ветеран кино Якутии" буолбута.

Киинэмэхээннык Бааска кыһа Васильева Вера Васильевна, аҕатын туйабын хатаран, 1983 сылтан Любовь Афанасьевна-лыын 1989 сылга диэри үлэлэбитэ уонна кэлин, биэс сыл - киинэни көрдөрбөт буолуохха диэри, бэйэбит нэһилиэкпит оҕото Анисимов Григорий Григорьевич үлэли сылдыбыта.

Киинэмэхээннык диэтибит да, туора дьон киинэ көрдөрүүтүн эрэ саныы түһэбит. Ис дьингин чугас дьонноро эрэ биллэрэр. Үлэ үлэттэн туох атыннаах буолуой, син биир түбүктээх, туох эрэ кыһалыаах. 1,5, 2, 3 час тохтоло суох көстүүнү кинилэр хааччы-йаллар. Ол туһуттан проектордара алдыаннаһына, дьон билбэккэ да хааларын курдук, тута өрөмүөн-нүүлэр, проектордарын мэлдьи сууйан-сотон, арыылаан үлэлиир турукка тута сыдыаллар. Кэлбит киинэ пленкаларын сөпкө көстөр гына перемоткалыылар, сеанс кэмигэр биир проектор көрдөрө турдабына, иккитэрин итэллэр, быстыбыт пленканы биллибэт гына килиэйдиилэр. Ирдэбил быһытынан, кэлбит пленка быһыннаһына, эбэхтээт килиэйдэнэн барыахтаах.

Киинэ билиэтин харчытын почтанан ытыты - эмиэ биир бырыһынчык үлэ көрүгэ. Сөмөлүөт сылдыар кэмигэр Ньурбабар киинэ бабиналара угуллубут төгүрүк баанкаларын - контейнердари ыталлар, биһиэхэ киинэ кэлэрин көрсөн ыталлар. Маалыкайга ытыты, онтон кэлэрэ эмиэ туһунан сүүрүү-көтүү түмүгэ. Балары таһынан, төһө да кино-театр буолбатахтарын иһин, үлэ-лэригэр киирэрэ... ончу таайах-хыт суоҕа... көрөөччү ыскамыайкатын өрөмүөнө.

Телевидение 1981 сыллаахха киирэн, бириэмэнэн да бэрилин-нэр, икки нуучча каналын сонумутугар салгыбакка көрөрбүт. Босхо киинэ, кэниэр көрөн, кэлэр кэмигэр наар холбоон турарбыт. Ол иһин кулуупка киинэбэ сылдыы лаппа аҕыйабыта. Видеолу 1990-с сыллартан үөдүйүбүтэ. Омук киинэлэрин видеомангитофонунан көрөр этибит. Сахалыы "Көчөөн көрө" норуот тыйаатырын туруорууларын 1990-с сыллар бүтэһиктэриттэн, 2000 сыл сабалаһабыттан режиссер Аркадий Новиков таһаартаан, уларсыһа сылдыан дьыэбитигэр видеонан көрбүппүт. Аҕыйах сылтан бэттэх саха киинэтэ сайдан, телесериаллары телевизорунан көрөр буолубут.

Тыаба билигин хам-түм кулууптар аныгы проекторунан улахан экранна киинэ көрдөрүлөр.

Мирослава ИВАНОВА,
Мэҥэдьэк.

— Кэлсиэхпин баҕарабын —

Олобун ыччаты кытта үлэбэ анаабыта

Үтүө киһи аата үйэлэргэ умнуллубат диэн мээһэбэ эһиптэр. Бүгүн мин, төрөөбүтэ 95 сылыгар түбэһиннэрэн, үтүөкээннээх киһи туһунан суруйарга сананым. Кини аата Герасим Иванович Васильев диэн, Российской Федерация норуотун үөрэбириитин туйгуна, "Саха Азия оҕолоро" Аан дойдутаагы бириэмийэ лауреата, педагогической наука кандидата, отуч-ча киингэ ааптара.

Олортон ордук чорботон үс сири ааттыахпын баҕарабын: Малды-бары, Акананы уонна Марханы.

Малдыбарга (1957-1959 сыллардаахха оскуола дириэктэринэн үлэлээбитэ) төһө даҕаны кылгас кэмнэ үлэлээтэр, кини онно үтүө өйдөбүлү хаалларбыта, олобун аргыһын Мария Алексеевна Местникованы көрсүбүтэ. Улахан кыыстара Оля Малдыбарга күн сириг көрбүтэ. Онтон салгыы, Акана аҕыс кылаастаах оскуолатыгар маннай оскуола дириэктэринэн, онтон бэйэтэ көрдөһөн дириэктэриттэн босхолонон баран, история уонна география учууталынан айымнылаахтык үлэлэбитэ.

Аканаба үлэлээбит үлэтин чыпчалынан "Кыһыл суолдүттар" диэн кыраайы үөрэтэр куруһуогу тэрийэн үлэлэппитэ буо-

лар. Куруһуок сүрүн соруктарынан ыччакка идеянай-политическай ойу-санааны сайыннары уонна чинчийэр үлэбэ үөрүйэхтэри үөскэти этэ. Кыһыл суолдүттар өрөспүүбүлүкэбэ аан бастакынан Саха сириг олохтоохторо Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэриигэ кыттыгыттарын туһунан үөрэтинни кизгник сабалаабытара. "Кыһыл суолдүт" куруһуоктан куорсун анһынан элбэх биллиилээх дьон үүнэн-сайдан тахсыбыттара.

Үгүстэн бири этэр эбит буоллаха, урукку бастыҥ кыһыл суолдүт, Поликарпова Евдокия Михайловна, педагогической наука доктора, СВФУ профессора.

Хас биридии киһиэхэ төрөбүт дойдута чугас, ахтылланнаах буолар. Ол курдук Герасим Иванович 1973 сыллаахха төрөөбүт

дойдугар, үөрэммит оскуолатыгар эргиллэн кэлбитэ. 1973-1983 сыллардаахха Марха орто оскуолатын дириэктэринэн сыратын-сылбатын ууран туран үлэлэбитэ. Кини үлэлиир кэмигэр оскуола физзала тутулан силигэ сиппитэ, саҥа интернат тутуллубута, оскуола ис бараана лаппа тупсу-бута, икки саҥа лаабыр базалара тутулан үлэбэ кирибиттэрэ, үлэ-һиттэргэ анаан дьыэлэр тутуллубуттара. Онтон бэттэх 1983 сылтан олобун тиһэх күннэригэр диэри революционнай, бойбуой уонна үлэбэ Албан аат музейин сэбиэдиссэйинэн үлэлэбитэ, элбэх ыччаты чинчийэр үлэбэ кө-бүлээбитэ, уһуйбута-такайбыта.

Герасим Иванович төрөөбүт нэһилиэгэр, улууһугар, өрөспүү-бүлүкэбэ, бүтүн Союуска биллэр-көстөр киһи этэ. Кини сала-

йан үлэлэппит "Кыһыл суолдүттар" куруһуогун үлэтэ-хамнаһа дойдуга билибитэ, биһирэммитэ. 2006 сыллаахха 61 сылаах педагогической үлэтин үрдүктүк сыаналаан СӨ президեն В.А. Штыров "Саха республикатын үөрэбириитин үтүөлээх үлэһитэ" диэн бочуоттаах аагы ингэрбитэ.

Бэйэтэ суруйарынан олобун саамай кэрэ түгэниэнэн олобун аргыһын, тапталын Мария Алексеевнаны көрсүүтэ буолар. Кинилэр 4 оҕону төрөтөн, атахтарыгар туруортан, быр-бааччы олобуртара. Оҕолоро аҕаларын утумнаан, киһи диэн килбиэннээхтэрэ, дьон диэн дьобурдаахтара. Кыра уола Иван Герасимович Васильев Саха сиригэр биллэр алгысчыт, СӨ култууратын туйгуна.

Утум салбанар, Герасим Иванович аата ааттана туруо диэн биһиги, элэр көлүнэ дьон, итэбэй-бэйбит. Быйыл төрөөбүтэ 95 сылын оройуонна үрдүк таһымна бэлиэтиэхтэрэ диэн эрэнэбит.

Виктор Давыдович ФЕДОРОВ,
Хатыҥ Сыһы.

"Биһик" сэхэн – Маар сыанатыгар

Ыам ыйын 9 күнүгэр, Улуу Кыайы күнүн көрсө Түмүк нэһилиэтин Маардаабы "Алгыс" норуот айымньытын киинигэр СӨ суруйааччыта, Күндээдэ нэһилиэтин Бочуоттаах олохтооҕо, "Ньурба уоттара" айар түмсүү салайааччыта Дмитрий Пономарев-Дьолуолаах "Биһик" сэхэниэн туруоруллубут дьүһүйүүнү харах уулаах көрөн, долгуйан, олус астынан киридибит.

Дмитрий Николаевич бу "Биһик" сэхэнин туспа кинигээнэн 2022 с. "Айар" кинигэ кыһата бэчээттээн таһаарбыта уонна "Сыл бастыһынара" гэрээһинигэр үрдүк түк сыаналанан "Сыл бастыһы прозата" анал аакка тиксэн ситиһиллэммитэ. Ааптар "Биһик" сэхэнигэр сэрии ыар сылларыгар Чурапчытаабы көһөрүүгэ Сэмэнчик уол балтын, ийэтин сүтэрэн тулаайах хаалан, олох очурдарын тулуйан, киһи-хара буолан улаатарын туһунан олус итэҕэтиилээхтик суруйбутун киһи уйадыыбакка аахпат.

"Алгыс" норуот айымньытын дьэитин иһинэн тэриллэн үлэлиир "Деревенский театр" театральнай бөлөҕүн толоруутугар, туруорааччы режиссер, СӨ културатын туйгуна Екатерина Михайлова айымньылаах үлэтин түмүгэр бу бэйэбит олохтоох ааптардарбыт айымньыларынан иккис испэктээгин бэлэмнээн туруоруута буолар. Ол курдук, Екатерина Романовна 2019 с. Ньурба улуугар нэһиликтэринэн "Кэрэ эйгэ күлүмнүүр чабыла" бэстибээл чэрчитинэн ытыллыбыт күрэххэ, Хорула нэһилиэтин олохтооҕо Варвара Кононова төрөппүт ийэтэ Боккоу, убайа Ньукуута тулаайах хаалан, эрэйимуну көрбүттэрин сурукка тиһэн, сэрии сылларынаабы оҕолор олохторун өлбөт дьылбалаабыт "Тулаайахтар" сэхэнигэр олобуран испэктээк туруорбутун, ааптар Варвара Даниловна: "Саныы-саныы махтанабын, туруу, үтүө суобастаах үлэһит туһунан тупсар, таарыйбыта табыллар. Биригэ үлэлиир дыно, артыыстара маладьыастар! Олох ис сүрэхтэриттэн уобараһы арыяллар. "Биһик" Дьолуолаах айымньытын толору арыяан, көрөөччү сүрэхтэр тирээдибиттэр. Маладьыастар!", - диэн үөрүүтүн үлэстэр.

Бу "Тулаайахтар" испэктээги быйыл Кыайы күнүгэр Акана, Дьиикимдэ нэһиликтэрин норуот айымньытын дьэитин үлэһиттэрэ туруоран көрдөрдүлэр, онон бэйэбит айар-суруйар дьобурдаахтарбыт айымньылар үйэтиллэн, дыон-сэргэ биһирэбилин ылаалара олус кэрэхсэбиллээх.

Маардаабы "Алгыс" норуот айымньытын дьэитин иһинэн үлэлиир "Деревенский театр" бөлөххө нэһилиэтин араас араҥаттан сөбүлээн сыдыаллара, бу "Биһик" испэктээк туруоруутугар кыттыылары көрдөрдө. Оҕотуттан саҕалаан, эдэр ыччаты хабан, аҕам саастаахтар тэнгэ испэктээккэ оруолларын толору арыяан толороллоро көрөөччүнү сөхтөрдө. Сүрүн оруолларга Өрүүнэ - Диана Семенова, профтехучилище делопроизводитель, Марыына - Евгения Неустроева, парикмахер, Сэмэнчик оҕо сааһа - Максим Яковлев, Сэмэн орто сааһа - Архип Неустроев, экономист идэлээх, култуура эйгэтин үлэһитэ. Дьөгүөссэ оруолугар Петр Капустин олус чабылхайдык оонньоото, холкуос бэрэссэдээтэлэ - Николай Баснаев, болномучунай - Егор Иванов, милииссийэ - Вячеслав Егоров, Кизэ - Олег Солтуев, холкуостаахтар - "Алгыс" эбээлэр түмсүүлэрэ. "Ньурба уоттара" түмсүү чилиэннэрэ Анна

Прокопьевна Абишева - Мотуруона уонна Валентина Васильевна Егорова эбээлэр оруолларын олус итэҕэтиилээхтик толорон, көрөөччү дуһанын аймаатылар.

"Ньурба уоттара" түмсүү активы буолан тахсан, испэктээги дуоһуя астына көрөн, санаабытын үлэстэбиһиппитин сэгээрин: "Биһик" сэхэниэн Маардаабы тыһаатыр туруорбут испэктээгин көрөн баран, талаан нуруокка баар эбит диэн этиини кытта сөбүлэһибин. Кинигэтин аахпытым, ытаабытым. Испэктээк да сүрэйи уйадытар түгэннэрдээх, ардыгар абакаарар да кэмнэрдээх, дыһынээх олохтон түгэннэр. Бу нэһилиэк дыно боростуойдук, киһини итэҕэтэр гына оонньоон көрдөрөннөр, кинилэри кытта тэнгэ тоһон-хатан, ачыктаан, ытаһан-сонгоһон, испэктээк бүппүтүн да билбэккэ хааллыбыт.

Режиссер Екатерина Романовна геройдарын табатык талан туруортаабыта, уобарастарын олус итэҕэтиилээхтик оонньообуттара киһини сөхтөрөр. Хайдах эрэ ис-испиттэн киэн тутта санаатым. Бааллар эбит сүдү талааннар диэн. Бу дыкти түгэни бэлэхтэбит Дьолуолаах Миитэрэйгэ, режиссер Екатерина Романовнаҕа, кыттыбыт бары артыыстарга ис сүрэхтэн махтал буоллун. Айар талаангыт ханан да сөбүрээбэтин, дыон махтала, таптала кынат

буолан инникигэ угуй, сирдир турдун! Үчүгэйиэн эрэ диир кыахтаахпын". - Сарыада.

"Наһаа талааннаах режиссер. Маардар наһаа да итэҕэтиилээхтик, ис сүрэхтэриттэн оонньоотулар. Олох дыһынээх курдук, киһи долгуйар, тэнгэ айманар. Чурапчы көһөрүүтүн трөгедията илчачахы тиллэн кэллэ. Дьарамай оҕо, дыахтар, кырдыбас дыон бэйэлэрэ нэһилэ сыдыаахтыылара. Чугас дыонноро сэриигэ. Илэ-бааччы тыаллыын-куустуун тийэн кэллилэр дии, ол кэмтэн. Сүрээһим ыалдын нэһилик олордум, харабым уута тахсан, күөмэйбэр хомуок туран, устунан ытыы сыстым. Ырахан да кэмнэр. Төрөөбүт дойдубарыттан, суугунас хатыннаах Чурапчыларьтан хоту көһөргө күһэллэн, үтүрүлэн ыраах айанга турунулар дии бараксаттар, төһөлөөх эрэйи-муну көрөөтөөбүттэрэ буолуой. Бэстээх бизрэгин тыһыны тыала санаабар биһигини эмиэ хаарыйда. Бизрэккэ тыһыныан сөтөллөллөрө, кулгаахпар илэ иһиллэр... Эдэркээн ийэ оҕотун уордран айманарыан... Сүгүрү-йэбин билинни күнтэн очотообу кэм бараксаттарыгар, хараастабыт бары биригэ... Ханан да хатыламматын сэрии ыар тыһына.

Дмитрий Николаевич, талаангар дьэ сүгүрүйдүбүм буоллун, итини барытын сүрэххинэн,

дууһабынан хайдах аһаран тулуйарын буолла даа... Махтал Екатерина Романовнаҕа, "Биһик" сэхэни ис сүрэххинэн ылыннан, итинник истин дьүһүйүүнү таһаарбыккар. Өссө да айымньылаах үлэһитинэн, дьулуругутунан киэргэтин, кэрэхсэтин бу сир, сэриитэ суох дьоллоох олох туһугар, айың-тутун!", - Антонина Яковлева.

"Биһик" испэктээк сыанаҕа буола турар кэмигэр, аныгы кэм ирдэбиллэн экранга эмиэ көстөн, буола турар сюжеты эбии толорон, музыканан добуһуоллатан, көстүүтэ өссө диригээн, киһи уйулаатын хамсапта. Манна геройдары эрдэ айылбаҕа тахсан устубуттара, булчут балаҕана, көмүлүк оһоҕо, хартыһынаҕа эбии

йаатыр артыыстара, Фадейбыт искусство колледжыгар театральнайга үөрэнэ сылдыар. Евгения хайа да оруолу кыайа тутарын таһынан көстүмнэри дыһайар, Архип оонньоорун таһынан туруоруу ис хоһоонуттан саҕалаан уокка-күөскэ, устууга, декорацияҕа, уопсайынан барытыгар үлэлэһэр.

Петр Васильевич Капустин оруолун иһитигэр-хомуоһугар, таһаарыгар-сабыгар тийэ толкуйданар бастың артыыспыт уонна хайа да герой төһө да уун тиэксин өйүгэр тутта киллэрэ охсор ураты дьобурдаах. Бары артыыстар тыһаатыр туруоруутугар ис сүрэхтэриттэн сыһыаннаһар буолан үлэбит тахсыылаах. Уонна салайааччыбыт Сардана Петровна Федорова өрүү өйбүлэ, киминэн да солбуллубат дикторбыт.

Бэйэм баһаран туран олохтоох ааптардар айымньыларыгар үлэли сатыбын. Өрүү ирдэһибин, күүтэбин. "Тулаайахтар" бэчээккэ тахса иликтэринэ ааптар Варвара Даниловна көңүлүнэн турбута. Дмитрий Пономарев "Биһик" сэхэни бэчээккэ тахсаатын кытта ааҕат тутта сөбүлэһитим", - диэн режиссер Екатерина Романовна санаатын этэр.

Испэктээк бүтэн, көрбүт дыон ытыы тыһынан добуһуоллатан, сыанаҕа испэктээккэ оонньообут "Деревенский театр" кыттыылаахтарыгар, режиссер Екатерина Михайловаҕа, "Ньурба уоттара" түмсүү салайааччыта Дмитрий Пономарев-Дьолуолаах Эбэрлэтин куратор Маргарита Ноева, Николаева Тамара-Сарыада, Валентина Федотова махтал истин тылларын анаатылар. Маны таһынан үөрүүлээх түгэнгэ "Алгыс" норуот айымньытын дьэитин салайааччытыгар Сардана Петровна Федороваҕа Өрөспүүбүлүкэтээҕи култуура үлэһитэрин идэлээх сойууһун Бочуот суругун, уус-уран салайааччыта уонна тэриилтэтин профсойууһун бэрэссэдээтэлигэр Екатерина Романовна Михайловаҕа оройуоннаабы кэмтиэт Бочуотунай грамотатын, "Председатель первичной профсоюзной организации", "САССР 100" сылыгар тахсыбыт бэлиэни туттулар.

Быйыл 2023 с. Саха сирин култууратын министиэристибэтэ уонна идэлээх сойууһа тэриллэбиттэрэ 70 сылыгар анаммыт профсоюзка өр сыл бэриниилээхтик үлэһит, сүңкэн кылааттары киллэрбит салайааччыларга уонна профсоюз бэрэссэдээтэлэригэр анаммыт бэлиэлэри, суруктары туттарда Ньурба културатын идэлээх сойуустарын бэрэссэдээтэлин салууһааччы Ириана Павлова.

"Ньурба уоттара" литературнай түмсүү уонна Маардаабы "Деревенский театр" бөлөх инникитин да биир ситимнэ үлэһиттэрэ диэн эрэнэбит. Тыһаатыр талааннаах дыонун нөңгүө бэйэбит олохтоох суруйааччыларбыт, ааптардыт айымньыларга киэн эйгэҕэ тахсыа, дыонго-сэргэҕэ тийиэ!

Валентина ФЕДОТОВА.

ЭН саастыылаабын №15

Оскуола оҕолоругар аналаах хаһыат уонна оскуолалар медиа-кииннэрин анал таһаарыта

Ылар сүтүктэри хаһан да умнуо суохтаахпыт

Аҕа дойду сэриитэ 1941 сыллаахха бэс ыйын 22 күнүгэр саҕаламмыта. Фашистскай Германия сэриитэ Сэбиэскэй Сојууска сэриинэн түһэрин биллэрбэккэ эрэ саба түспүтэ. Биһиги дойдубут сэрии буоларын билбэккэ олорор буолан элбэх сүтүктэммитэ. Бастаан Кыһыл Аармыйа чугуйан испитэ. Гитлер Москваҕа Улуу Өктөөп күнүгэр, 1941 с. сэттинни сэттис күнүгэр кириэбим диэн суоһурамыта.

Ленинград (билигин Санкт-Петербург) куораты 900 күн блокадалаабыта. Дьон бөбө хоргуһун өлбүттэрэ. Москва куоракка 32 км чугаһаабыта. Сэбиэскэй нуруот сэриигэ мобилизацияланан, партизан этэрээттэрин тэринэн Сталин уонна Коммунистическай партия салааттынан фашистары дойдуттан үүртэлээбитэ. Европаны немецтэргэн босхолообута. Германияҕа тийиэн Рейхстаг үрдүгэр Кыһыл былаах ыйаабытара. Куочайтан төрүттээх бири

дойдулаахпыт Николай Николаевич Чусовской Зеелов куорат кириитигэр хорсун быһыыны онорон Советскэй Сојуус Геройа үрдүк аатын ылбыта.

Нэһилиэкпитигэр 240 тахса киһи сэриигэ уонна үлэ фронугар ынгырыллан барбыттара, хааннарын тохпугтара, сэрии толоонугар 99 саллаат охтубута.

Сэрии толоонугар баран, дойдутун, дьонун туһугар туруулаһпыт дьон мин дьиэ кэргэммитэн кимнээхтэрий?

Мин хос-хос эһээм Семенов Константин Семенович баар. Кини 1903 сыллаахха Тьалыкы нэһилиэгэр төрөөбүтэ. 1930 сыллаахха хос эбээбин Семенова Мария Васильевна кэргэн ылан, үс оҕону төрөтөн улаатыннарбыттара. Үлэтин холкуоска араас үлэтинэн саҕалаабыта. "Ворошилов" холкуос чилиэнэ. Көстөкүүн сүрдээх уус эбит. Билингэ диэри эдьийбит Аида Константиновна биһи уурбут ыскааба уонна

олоппоһо бааллар.

Сэрии иннигэр эһэм Алданга айанга хаста да бара сылдыбыт, кини аҕалыт 2 иһитин эдьийбит Аида Константиновна, хос-хос эһэм кыһа, харыстаан уура сылдыар. Аҕата от оҕустара сырыттабына бэбиэскэ кэлбит, онтон сонно тута Аҕа дойдутун көмүскүүр сэриитигэр 1942 сыллаахха бэс ыйын 26 күнүгэр ынгырыллан барбыта. Сэрии кэмигэр кэргэнигэр, оҕолоругар наар сурук суруйар эбит. Эмискэ суруктар тохтообуттар. Ол суруктарыттан бири да хаалбата. 1943 сыллаахха "сураҕа суох сүтэ" диэн биллэрбиттэр.

Сэбиэскэй Аармыйа кэккэтигэр ынгырыллан 252-с стрелковой дивизияҕа рядовойунан сулуспаалабыт. Кэлин истибиттэрэ, Константин Семенович 1942 сыллаахха алтынны 19 күнүгэр өлбүт. Волгоградскай уобаласка Кузьмичи диэн дэриэбинэҕэ бырааттыи иингэ харайыллыбыт. Ол аата

Сталин аатын сүгэр куораты көмүскээбит сиригэр тыына быһынаҕа.

Хос-хос эһэм Константин Семенович туһунан элбэхтик ким да билбэт эбит: оҕолоро кырларыгар сэриигэ барбыт, онон ахтыы ылар олох ыарахан эбит. Эдэрдэр билбэттэр.

Музейга сылдыаммын "Кэнчээри кэскилин туһугар" диэн кинигэни булан ахтыыны аахтым, онтон элбэҕи биллим.

Аҕа дойду сэриитигэр эһэм биригэ төрөөбүт быраата Спиридон эмиз сэриитэн эргиллибэтэх. Спиридон туһунан И.А. Анисимов кинигэтигэр манньк суруллубут: "Семёнов Спиридон Семёнович родился в 1921 в Тьалыкинском наслеги. Образование 5 классов. Член колхоза им. Ворошилова. Призван 26.06.42. Рядовой. Погиб в 05.43."

Ол аата Спиридон ханна сулуспаалаабыта, көмүллүбүтэ биллэбэт.

Билигин эдэр дьоннор 78 сыл анараата сэриигэ охтубут салааттар унуохтарын бүгүнгэ диэри буланнар көмөллөр. Үтүө дьыаланы онороллор. Баҕар биһиги Спиридоммут хараллыбыта буолуо диэн эрэнэ саныыбыт. Сорох сэрии хонуутугар охтубут салааттар ааттара-суоллара биллибэттэр.

Бу курдук Аҕа дойду улуу сэриитин кыттыылаахтара кыайыны уансыбыттара, биһиги сырдык олохпутун түстээбиттэрэ. Кинилэр ааттара "Ворошилов" холкуос турбут сиригэр баар мемориалга граникка суруллан турар.

Сэрии бүппүтэ төһө да ыраапытын иһин, дойду хас биридии олохтооһор оспот баас буолан хаалбыт ыар сүтүктэри хаһан да умнуо суохтаахпыт...

СЕМЕНОВ Денис, Н.Н. Чусовской аатынан Антоновка орто оскуолатын 8 "а" кылааһын үөрэнээччитэ.

Тыыл бэтэрээнигэр ыалдьыттаатыбыт

Улуу Кыайыыга анаан сылын аайы үгэс курдук кылааһынан тыыл бэтэрээнигэр, сэрии сылларын оҕолоругар ыалдьыттаан, кэпсэтэн, эбэрдэлиибит.

Быйыл 5-6 кылаастан икки оҕо - мин уонна Филиппов Богдан (5 кыл) уонна кылааспыт салайааччыллара: Садовникова Валентина Петровна (5 кылаас), Егорова Надежда Семеновна (6 кылаас) ыам ыйын 10 күнүгэр тыыл уонна педагогическай үлэ бэтэрээни, РСФСР нуруоттарын үөрэбириитин туйгуна, "Учуутал албан аата" бэлиэ хаһаайката, Учууталлар учууталлара Филиппова Ида Прокопьевна орус истинник кэпсэтиһэн ыалдьыттаатыбыт.

Ида Прокопьевна Сунтаар

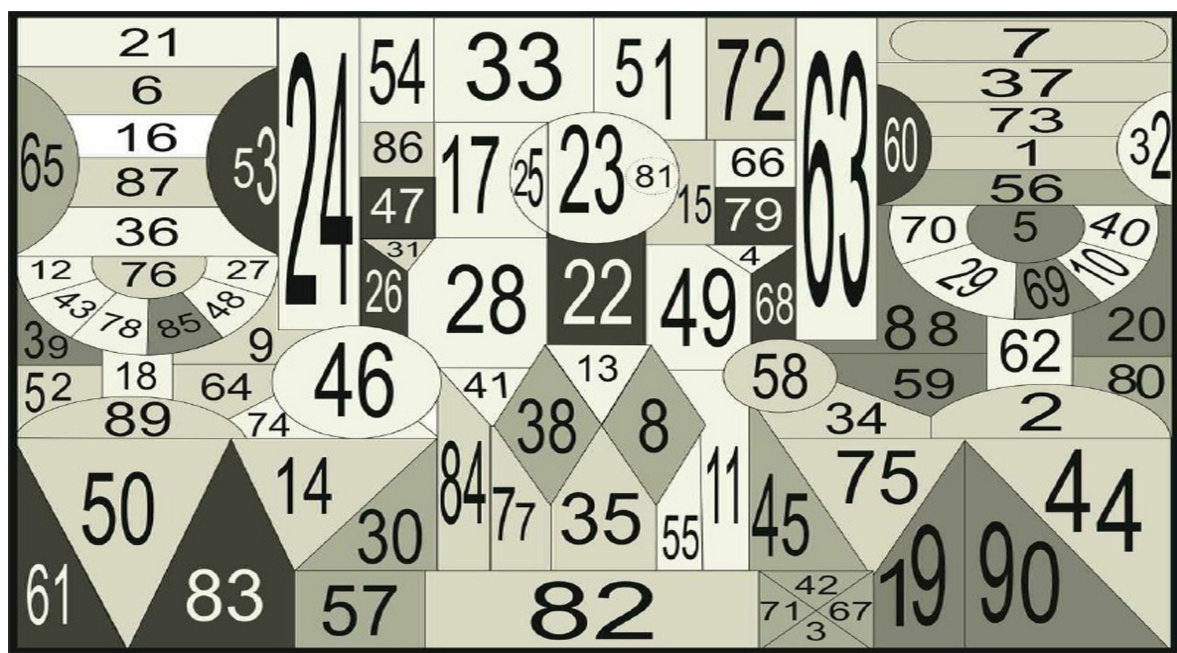
Күүкэйиттэн төрүттээх. 1956 с. үөрэбин бүтэрэн Өнгөлдөбө үлэли кэлбитэ. Пионер баһаатайынан, саха тылын уонна литературатын учууталынан үлэлээбитэ. 40-тан тахса сыл ханна да халбарыйбакка Өнгөлдө орто оскуолатыгар оҕону үөрэтиигэ-иитиигэ үлэлээбитэ.

Ида Прокопьевна элбэх оҕону төрөтөн, билигин элбэх сиэннэрдээх, хос сиэннэрдээх, хос-хос сиэннээх дьоллоох Ийэ, эбээ. Иллэн кэмигэр быысыбайдыыр, тигэр, кинигэ ааҕар.

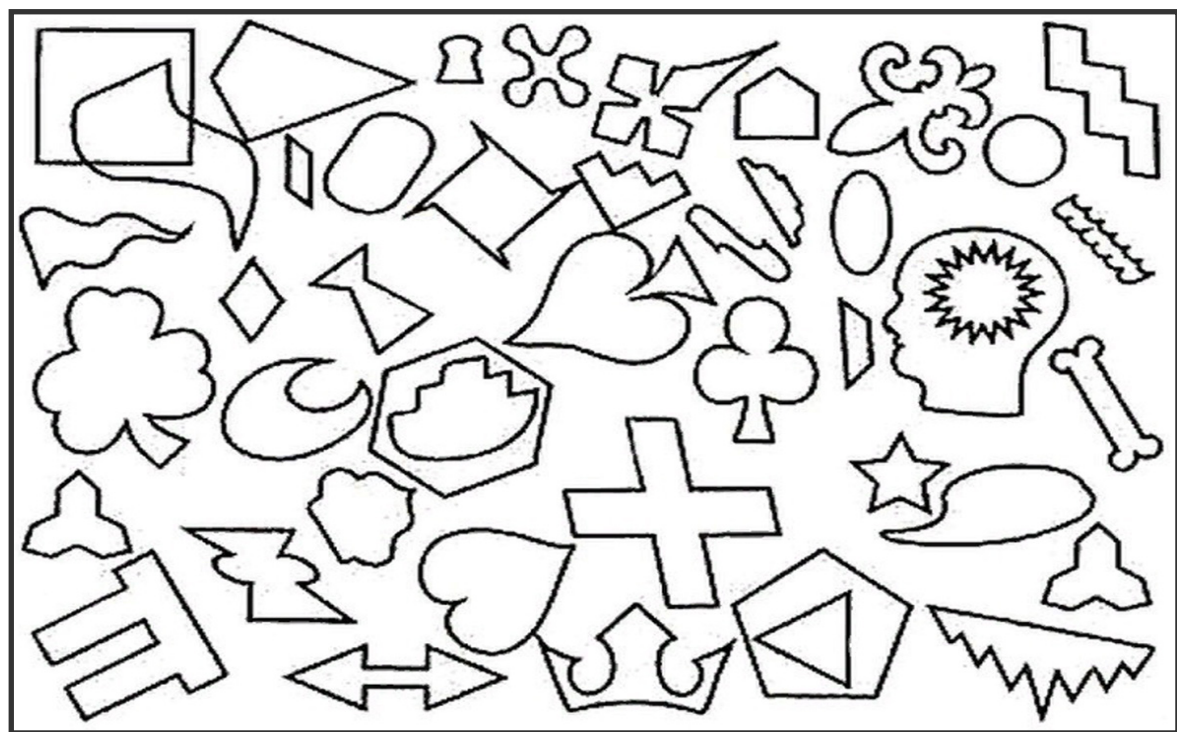
Быйыл ытык сааһын туолбут Ида Прокопьевна доруобуйаны, дьолу баҕарабыт!

АНДРЕЕВА Анна, Өнгөлдө орто оскуолатын 6 кылааһын үөрэнээччитэ.

Сыһппаралары учаратынан 90 диэри көрдөөн бул

Икки тэн фигураны көрдөөн бул

"Эмиэ биир курус күһүн тийэн кэллэ. Көмүс күһүн. Арай кини көмүһүгэр сайын буоллун, кыһын буоллун өрүү күөх бэс чагда наадыбат. Саас, сайын чагдаттан киириллэбэт буолара. Түннүгүнэн эрэ көрөн саагыр кэмнэрбит тийэн кэлэн истэхтэрэ. Саатар, кыһыммыт уһуна бөҕө.

Бэс эмтээбин билэннэр, Ньурба тубсана-наторийын анаан-минээн чагда быһыгар туппуттар. Бэс чагда. Төһөлөөх элбэх эдэр дьонго эрэл кымын сахпытын буолуой, төһөлөөх элбэх дьон үрүң тыынын өрүһүйбүтүн буолуой. Мин дьибэр эбэһээт бэс олоордуом - махталым бэлиэтин. Ол эрэн, биһиэхэ бэс отой үүммэт сирэ ээ. Дьэ, эрик..." - Дуунна кыыс санаатын утабын эмитиер быраастара киирэн, быһан кэбистэ.

Григорий Васильевич түөрт оронноох палатага туюх эрэ үөрүүллээби этээри өрө көтөбүллэн, ис иһиттэн сырдаан киирдэ. Кыргызтар үөрүүллээби истээри эмиэ сэгэс кыһылар, бүтүннүү кулгаах-харах буолан быраастарын хас хамсанытын ааҕа көрө олоордулар. Быраастара нарын тарбахтарынан илдьэ сылдыар кумаахыларын тонсууйан тобутураатта, үөрүүллээби этиэн иннинэ буоларыны, ыллаан энээрттэ.

- Дуунна, Дуунна, Дуунна кыыс, комсомолка Дуунна кыыс... Эйигин бу нэдиэлбэ таһаарабын. Тахсар билиэккин ылыһыан, дьонгун сэрэтиэн дьон эрдэ этэбин. Икки сылы быһа дьирээлэнэн эмтээн, онно эбии эдэр эт-сиин, бэйэн өй-гүһүн-санаабынан көмөлөһөн, муус до-руобай буоллун. Биһиги ааммытын сабан тахсаат, тубдиспансер баарын умнабын. Бачча кыраһыабай кыыс дэриэбинэн уолаттарын сүрэгин аймаатабын, кэтэһэн бөҕө сырыттаһара. Кэргэннэн, до-руобай оҕолору төрөтүөн. Оннук буоларын мин мэккитэлибин.

Григорий Васильевич салгы хайдах

- Айар кут -

Ылал буолуу

харыстанарын, тугу аһырын туһунан кэпси-ипси олоордо. Инники эппит тылларынан Дуунна кыыс санга оһон ээрэ аһаҕас бааһыгар туус кутта. Кини хантан билиэй "бачча кыраһыабай кыыһы" уола - гармонист Гаанна санаторийга киирибэт бастакы сылыгар бырахпытын. Оҕолоох дьахтары "бачча кыраһыабай кыыстан" ордон, кэргэн ылаары сылдыарын. Санга тыллыбыт сибэки кыысчааны олох хаһыга аһыммакка хаарыйан, Дуунна кыыс олохтон, тапталтан төһөлөөх хомойбутун, хоргуттуну харана түүннэр, палата сыттыга уонна дьүөгэтэ Таанна эрэ билэн эрдэхтэрэ.

Ол эрэн, кыаллыбат ырыыны кыай-быттара, сүүһүнэн эдэр ыччакка олоххо мэккитэ бэрбиттэрэ - бу буолар улахан үөрүү! Таптыыр доҕор таһаарытын оһорунар кэм Дьылҕа хаанынан бэррилэн, төһө да санаатабына - сүрбэ нүөлүйдэр, Дуунна билигин атын кини. Эмиэ урук-кутун курдук күлэр-үөрэр, инники олофор эрэнэр, таптыыр дьаргынан - быһыбайынан күн чэрэгин бүтэрэн, санааргыры да бириэмэтэ суох.

Дьэтигэр тахсан, дьоннорунаан ахтылланнара да аһа илигинэ, Дуунна тахсарын эрэ күүтэ сылдыбыт курдук, биригэдиер Миитэрэй кыыһы Дабаанга подсос көрдөрө ытта. Дьүөгэтэ Таанна баар буолан уонна Дуунна үлэтирин да суохтаан, үөрүүнэн сөбүлэһэн, дэриэбинэттэн тэйиччи пиэримбэ көһөн барда. Иккилии ньирийи биир ынахха тилийиэх-

хэ, ууну солуурунан таһан уулатыахха, сүөһүлэри сылаас кэмгэ таһырдыа от ыһан аһатыахха дьэтэххэ ыарахан үлэ!

Балта Уля өссө ыраах пиэримбэ, Улахан Күөлгэ кыстыгыр эбит. Бырааһынныктарга олохтоох дьонго солбуйтаран кэлэр. Кэлэ-бара эдйиийгэр хоһор, ол сылдыарын тухары Дуунна саастыга Бөөтүр дьон уол баарын, аһара үлэтигин, аһара булчутун, арыгы диэни хааптылан да испэтин, табанан бостууктуурун кэпсээн тахсар. Таанна Уля кэпсээнн истэ-истэ таайтарыллаах баһаытык мичээрдир. Дуунна дьүөгэтэ тобо иннэ гынарын сөбөн ыйыттабына, "ээ, бэйэм, таах" диир.

Сааһыары Таанна кэргэн таһыста. Аармыйаттан икки сыл буолан кэлбит, суруйса сылдыбыт уола үһү. Дуунна сорох уолаттары билбэтин сөбүннэ. Эдэр ыалы кытары дуккаахтаһан олодохторуна, биридэ биир уһун дьылыгыр сырдык кыыс кэрэ уол балта Уляыын "көтөн" түстэ.

- Оо, Бөөтүр кэллэ. Хайа, дэриэбинэ-лэн иһэбит дуо? Табаларың хайдах кыстаатылар? Маһаһынныгытыгар ол курдук-кут суох буолла дуо?

Итиннэ майгыныыры ыйытыктары биэрэ-биэрэ Таанна аһын тарта. Бу - били балта кэпсиер Бөөтүр эбит, өссө билбитэ - Таанна кэргэнин биридэ төрөөбүт убайа, ол иһин Таанна таайтарыллаахтык мичээрдир эбит. Дуунна иһигэр кыргыттарыгар мөбүтүннэ, өспүйүөн курдук буола сылдыаларыттан: бу

бүгүн Уля аһаллаҕа, Таанна Бөөтүр кэлэрин билэн эрдэбэ.

Дуунна дэриэбинэбэ барбыт кэмигэр сөп түбэһиннэрэн, биир уол кэргэн ыйыт-тара сылдыбытын тута аккаастаата. Дьонно ону истэн, олус хомойдулар. Дьыннэн Өлөксөөндүр кини сирбэт ыччата. Удьуордаан туран үлэһиттэр, сайаҕастар, сайдаһнар. Дуунна күтүөтүн балта учуутал, олус ытыктыыр киһилэрэ Анна Васильевна сылдыбытыгар эдйиий хомолто-лорун кэпсээтэ. Анна Васильевна наһаа болҕомтолоох истээчи, ыллыктаах сүбэлээчи. Кини этэрин улахан да дьон, оҕолор да сокуон курдук ылыналлар.

- Дуунна, сыыспыккын. Кини мээңэ ыйыппат. Сөбүлүү көрөн, кинилиин мин олобум үөрүүллээх да, хомолтолоох да күн-нэригэр биир буолуом дии санаан, уһуну-киэнги толкуйдаан баран кини манньк хардыга сананар. Аны ким эмэ ыйытта-бына, өмүрүх курдук буолбакка, ырыңлаан көрөн баран биридэ, чачы тапсыам суоҕа дии санаатаххына аккаастаа. Саха кыһын анала - алаһа дьэни тэринии, ыччаты тэниити.

Дуунна Анна Васильевна тылларын өйдөөн кэлэр, Бөөтүрү санаан ылар буо-ла. Улахан таптал да суоһун иһин, Бөөтүр ыйыттабына, Анна Васильевна сүбэтин, балта Уля кэпсээнн көмөлөрүнэн ойох тахсарга бэйэтигэр быһаарыны ылыһна.

Сэрэйбитин курдук, тыаны бата сыл-дьан үөрэхтэммэтэх Бөөтүр кийитэ Тааннаһан ыйыттарда. Сэттэ кыталык кыыс дьылҕата таһаан, кэлин таптаан этэрини, Дуунна сөбүлэһэрин эттэ.

"Биир ыалга кийит буоларбыт буо-луо" дьон дьүөгэтин күлбүтэ "күнүнэн" кэлбитин сөбөн эрэ кэбистэ.

Мирослава.

- Спорт -

Сахалыы остуол күрээбэр

Ыам ыйын 11-12 күннэригэр Дьокуускайга Баһылай Манчаары аатынан спорт киинигэр Кыайы күнүгэр аналлаах бири-диэлэн уонна хамаанданан өрөспүүбүлү-кэтээби сахалыы төрт остуол оонньула-рыгар бэтэрээннэргэ күрэх буолан ааста. Барыта 118 кыттааччы 17 улуустан Онлайн уонна Офлайн форматтаах күрэх буолла. Саамай аҕа саастаах оонньоочу 91 саас-таах Е. Петров (Нам) билигин да тэбис-тэнгэ оонньоу сылдыара киһини үрдэр, холобур буолар. Сылын айы кыттааччы элбиэр бу көрүг сайдарын туоһулуур, эр-гиччи туһалааһын бары да биллэхпит.

Биһиги оройуон бэтэрээннэрэ бу кү-рэххэ көхтөөхтүк кытыннылар, М. Гав-рильев (Акана), Р. Иванова (Сүлэ), Л. Иванова (Малдыбар) 1 миэстэни ылан "Көмүлүк" хампаанна сыаналаах би-риэстэрин ыллылар. А. Васильев (Сүлэ) 3 миэстэ буолла.

Бу күрэххэ инники өттүгэр хаһан да кыттыбатах аҕам саастаах дьоннорбут си-тинилээхтик киирсэн үөртүлэр. Ол кур-дук 83 саастаах Антонова У.А. (Дьаархан), 79 саастаах Петрова С.Г. (Сүлэ) 30 устуука хабылык мастарын сүүс бырыһыан или-лэригэр түһэрэн, быраабыланы тутуһан оонньоон, судьуйалар хайбабылларын ыллылар.

Тыһаһыннаах киирсилэр түмүктэ-ринэн бэйэлэрин группаларыгар: В. Ти-мофеев (Антоновка) - 4, И. Иванов (Сүлэ) - 5, Н. Тимофеева (Антоновка) - 6, Л. Его-

рова (Акана) - 7, С. Сидоров (Ньурбачаан) - 8, Г. Гаврильев (Антоновка) - 9, Л. Ни-кифорова (Сүлэ) - 10, К. Саввинова (Ан-тоновка) - 12, С. Гаврильева (Ньурба) - 13, С. Федотова (Дьиикимдэ) 16 миэстэни ыллылар.

Уопсай күрэх түмүгүнэн хамаанданан 1 миэстэ - Мэнэ-Хангас, 2 миэстэ - Нам, 3 миэстэ Дьокуускай куорат буоллулар. Ньурба хамаандата толоруута да суох буол-лар 5-с миэстэ буоллубут.

Күрэх сүүрүн спонсордарынан "Якутск-энерго", "Камелек" хампаанналар буол-лулар. Абсолютнай чемпион аатын ыллы-лар: Л. Иванова (Малдыбар), Г. Аргунов (Мэнэ-Хангас) уонна 12-лии тыһыын-чалаах уу харчынан "Якутскэнерго" ту-руорбут бирийин туттулар.

Бэйэбит энтузиаст-спортсменнарбы-тыгар бу ытыллыбыт өрөспүүбүлүкэ кү-рээбэр элбэх киһини мунһан хас да точ-канан Онлайн кытыннарбыттарыгар мах-талбытын этэбит: Сүлбэ Раиса Алексеев-на Иванова, Антоновка Нина Михай-ловна Тимофеева, Ньурба Светлана Дмитриевна Гаврильева уонна Анато-лий Михайлович Васильевка.

Сайынгы ыһахпыттыгар нэһилиэк-тэринэн күрэх ытыллара былааннар. Онно бары хамаанда туруоран бэлэмнээх кэлэн кыттыыны ыларгытыгар ыңыра-быт!

Улуус национальной остуол оонньоуларыгар федерацията.

- В республике -

Более 34 тысяч жителей Якутии приняли участие во Всероссийском рейтинговом голосовании

Более 34 тысячи жителей Якутии приняли участие во Всероссийском рейтинговом голосовании по выбору общественных пространств для благоустройства в 2024 году.

Завершая совещание, Кирилл Бычков рекомендовал муниципальным органам власти «помочь людям комфортно и своевременно проголосовать, привлечь шире к работе волонтеров, идти во дворы и на предприятия».

Об этом 15 мая, на совещании по вопросам проведения данного голосования в регионе сообщил первый заместитель председателя правительства Якутии Кирилл Бычков.

«Уверен, муниципалитеты с этой задачей справятся, и к началу следующей недели у нас результаты будут гораздо выше», — сказал Кирилл Бычков.

Он отметил, что к 15 мая в республике общее количество голосов составляет 44% от общего объема необходимого числа участвующих в голосовании. Для Якутии рекомендуемое расчетное количество граждан, выбирающих общественные территории для благоустройства, составляет не менее 76 700 человек.

Напомним, в апреле стартовало Всероссийское рейтинговое голосование за объекты благоустройства. Онлайн-голосование проходит в 21 муниципальном образовании Якутии, в городах Алдан, Томмот, Вилюйск, Ленск, Мирный, Нерюнгри, Удачный, Якутск, Жатай, поселках Сангар, Айхал, Нижний Бестях, Нижний Куранах, Чульман, Мохсоглох и Амгинском, Чурапчинском, Нерюктяйинском, Ленском, Кылахском и Мальжагарском 2-м наслегах. Якутия представила в голосовании 50 общественных территорий. Онлайн-голосование продлится по 31 мая. Каждый желающий на сайте 14.gorodsreda.ru может отдать свой голос за общественную территорию, которая нуждается в реконструкции.

Кирилл Бычков подчеркнул, что проект реализуется уже третий год, и республика показала ранее очень хорошие результаты.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

«Программа за время реализации стала крайне востребованной. Она ведь создана именно для населения. Люди часто даже приёмкой работ во дворах, общественных территориях занимаются сами. Это интересная работа, которая сразу дает плоды», — отметил первый вице-премьер правительства региона.

Каждый гражданин, решивший приобрести гражданское оружие, должен очень четко понимать - насколько это большая ответственность. Поскольку на владельцев гражданского оружия возложены определенные обязательства по соблюдению законодательства Российской Федерации - это соблюдение правил хранения и ношения, перевозка, регистрации и перерегистрация оружия. Подавляющее большинство владельцев оружия относится к исполнению своих обязательств добросовестно.

Но есть такие граждане, которые являются систематическими нарушителями. Часто такие недобросовестные владельцы пренебрежительно относятся к правилам хранения и ношения своего оружия. Могут нарушить установленные законом сроки продления разрешений (лицензий) на оружие, не уведомляют органы внутренних дел перемене постоянного места жительства в установленный законом двухнедельный

Внимание владельцев огнестрельного оружия!

срок со дня регистрации по новому месту жительства. А иногда и допускают утрату находящегося у них в собственности гражданского оружия, что является абсолютно недопустимым фактом!

Отделение ЛРР (по Нюрбинскому и Сунтарскому районам) г. Нюрба Управления Росгвардии по Республике Саха (Якутия), напоминает, что недобросовестность владельцев гражданского оружия по исполнению возложенных на них законодательством обязанностей, влечет за собой административную ответственность, предусмотренную административным законодательством Российской Федерации, а так же изъятие принадлежащего им оружия. В данном случае бремя содержания изъятого оружия ложится на органы внутренних дел и требует определенных материальных

затрат.

В настоящий момент в ОМВД РФ по Нюрбинскому району на ответственном хранении находится значительное количество охотничьего, газового и травматического оружия, изъятого у граждан за различные правонарушения. Кроме того, сотрудниками полиции также изымается гражданское оружие в связи со смертью собственника до вступления в наследство его родственников.

Как показывает практика, большой активности по возврату изъятого оружия нарушители и родственники умерших владельцев оружия не проявляют. А между тем, если не принимать никаких мер по возврату гражданского оружия - не оформить лицензии, либо разрешения на данное оружие, а так же не решить вопрос о

наследовании оружия, то можно остаться и вовсе без оружия. Поскольку по истечении 60 дней после изъятия ОМВД РФ по Нюрбинскому району будут приняты меры по прекращению права собственности лиц на невооруженное оружие в соответствии с гражданским законодательством Российской Федерации.

Отделение ЛРР (по Нюрбинскому и Сунтарскому районам) г. Нюрба Управления Росгвардии по Республике Саха (Якутия) убедительно просит всех владельцев изъятого оружия, а так же родственников умерших владельцев гражданского оружия принять меры к возврату оружия. Наш адрес: ул. Христофора Максимова д. 18, приемные дни вторник, среда, четверг с 10 до 18 ч. Тел. 84113424519.

Отделение ЛРР (по Нюрбинскому и Сунтарскому районам) г. Нюрба Управления Росгвардии по РС (Я).

— В республике —

В Якутии отменён режим повышенной готовности в связи с распространением COVID-19

Глава Якутии Айсен Николаев 12 мая 2023 года подписал указ об отмене на территории Республики Саха (Якутия) режима повышенной готовности для органов управления и сил Якутской территориальной подсистемы Единой государственной системы предупреждения и ликвидации чрезвычайных ситуаций в связи с распространением новой коронавирусной инфекции (COVID-19).

Документ принят с учётом предложения Главного государственного санитарного врача по Республике Саха (Якутия) в связи с тем, что на территории республики отмечается снижение заболеваемости новой коронавирусной инфекцией, достигнут и поддерживается высокий уровень коллективного иммунитета среди населения и групп риска.

За весь период режима повышенной готовности в Якутии зарегистрировано 225 535 подтверждённых случаев заболевания новой коронавирусной инфекцией.

Вакциной для профилактики ковида привиты 727 120 человек, проведено 2 843 487 тестов на COVID-19.

Указ вступил в силу со дня подписания.

В Якутии заработал сайт по вопросам военной службы по контракту

Граждане могут оставить заявки в режиме онлайн на информационном площадке по адресу "службапоконтракту14.рф" для желающих пойти на военную службу по контракту.

Об этом на брифинге сообщил инструктор пункта отбора на военную службу в Якутске, старший прапорщик ВС РФ Алексей Колесов.

Он отметил, что полная информация о контрактной службе будет представлена в веб-ресурсе. Граждане могут записаться на прием в единый пункт отбора в санатории "Абырал". Кроме того, на портале будет указан перечень необходимых документов.

"На сайте размещена информация о порядке поступления на военную службу по контракту, денежном довольствии, мерах поддержки, об единовременных выплатах. На платформе можно оставить свои заявки для дальнейших отборочных мероприятий", - рассказал старший прапорщик ВС РФ, инструктор пункта отбора на военную службу в Якутске Алексей Колесов.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

— Пожароопасный сезон —

Соблюдайте правила пожарной безопасности

Уважаемые лесопользователи, охотники, рыболовы и выезжающие в лес!

С 16 мая 2023 г. в Нюрбинском районе установлен пожароопасный сезон на землях лесного фонда. В связи с чем Государственное казенное учреждение Республики Саха (Якутия) "Нюрбинское лесничество" напоминает о том, что при посещении леса строго соблюдайте правила пожарной безопасности:

Не разжигайте костры в сухую и ветреную погоду, не оставляйте их непотушенными, не курите на ходу. Не бросайте горящие спички и окурки.

Не засоряйте места отдыха бумагой, банками, стеклянной посудой и прочими отходами. Знайте, что даже осколок стекла, способный сфокусировать солнечный луч, может вызвать лесной пожар.

За нарушение правил безопасности влечет предупреждение или наложение административного штрафа:

- на граждан в размере от 15 000 до 30 000 рублей;
- на должностных лиц - от 30 000 до 50 000 рублей;
- на юридических лиц - от 100 000 до 400 000 рублей.

Выжигание хвороста, лесной подстилки, сухой травы и других лесных горючих материалов с нарушением требований правил пожарной безопасности на земельных участках, непосредственно примыкающих к лесам, защитным и лесным насаждениям и не отделенных противопожарной минерализованной полосой шириной не менее 0,5 метра предусмотрено:

- для граждан штраф - от 30 000 до 40 000 рублей;
- для должностных лиц - от 40 000 до 60 000 рублей;
- для юридических лиц - от 300 000 до 500 000 рублей;

Нарушение правил пожарной безопасности в лесах в условиях особого противопожарного режима, режима чрезвычайной ситуации в лесах возникшей вследствие лесных пожаров:

- для граждан штраф - от 40 000 до 50 000 рублей;
- для должностных лиц - от 60 000 до 90 000 рублей;
- для юридических лиц - от 600 000 до 1 000 000 рублей;

Нарушение правил пожарной безопасности, повлекшее возникновение лесного пожара без причинения тяжкого вреда здоровью человека предусмотрено:

- для граждан штраф - от 50 000 до 60 000 рублей;
- для должностных лиц - от 100 000 до 1 100 000 рублей;
- для юридических лиц - от 1 000 000 до 2 000 000 рублей;

Квалификация деяния на уголовно-наказуемое наступает при причинении ущерба лесам пожаром в размере 10 000 рублей.

Уголовная ответственность.

Уголовная ответственность за ч. 1, ч. 2 ст. 261 УК РФ уничтожение или повреждение лесных

насаждений в результате неосторожного обращения с огнем предусматривает:

- штраф в размере 200-400 тыс.руб. (в случае причинения крупного ущерба 300-500 тыс.руб.) или штраф в размере заработной платы или иного дохода, осужденного за период до 2 лет (от 2 - 3 лет);
- либо обязательные работы на срок до 480 часов;
- либо исправительные работы на срок до 2 лет;
- либо принудительные работы на срок до 3 лет (4 лет);
- либо лишение свободы на срок до 3 лет (4 лет).

Уголовная ответственность за ч. 3, ч. 4 ст. 261 УК РФ уничтожение или повреждение лесных насаждений и иных насаждений путем поджога, иным общеопасным способом либо в результате загрязнения или иного негативного воздействия предусматривает:

- штраф в размере от 500 тысяч до 1 млн. руб. (в случае причинения крупного ущерба от 1 млн. до 3 млн. руб.) или штраф в размере заработной платы или иного дохода, осужденного за период от 3 до 4 лет (от 4-5 лет);
- либо лишение свободы на срок до 8 лет со штрафом в размере 200 тыс. до 500 тыс. рублей или в размере заработной платы или иного дохода, осужденного за период от 18 месяцев до 3 лет или без такового (от 10 лет со штрафом в размере от 300 тысяч до 500 тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода, осужденного от 2 до 3 лет или без такового).

Заметив начинающийся пожар, примите меры к его тушению. Самый простой и доступный способ тушения - захлестывание пламени на кроме пожара зелеными ветками. Сообщите о лесном пожаре в лесничество по номеру 8-411-34-2-33-56, в местные органы власти.

Постановлением Правительства Республики Саха (Якутия) от 24 ноября 2022 г. № 689 гражданину, сообщившему в правоохранительные и (или) контрольно-надзорные органы достоверную информацию о лице, виновном в возникновении лесного пожара, выплачивается денежное вознаграждение в размере 10 000 (десять тысяч) рублей.

Выплата денежного вознаграждения гражданам осуществляется за сообщение о каждом лесном пожаре и каждом лице, виновном в возникновении лесного пожара.

Максимальная сумма выплаты денежного вознаграждения гражданину за выявление нескольких лиц, виновных в возникновении одного лесного пожара, не может превышать 50 000 (пятьдесят тысяч) рублей.

При поступлении двух или более сообщений от разных граждан в отношении одного лица, виновного в возникновении одного лесного пожара, денежное вознаграждение выплачивается гражданину, чье сообщение в правоохранительные и (или) контрольно-надзорные органы поступило ранее.

Берегите лес. Не становитесь виновником лесного пожара.

Нюрбинское лесничество.

Таблица с объявлениями о трудоустройстве и услугах в Нюрбе. Включает вакансии в различных отраслях, требования к кандидатам и контактные данные работодателей.

Информация о редакции газеты "Ньурба". Включены ФИО редакторов, редактора и контактные данные.

Информация о хаьнате Республики Саха. Включены контактные данные, сайт и телефон.

Информация о государственном учреждении. Включены название, адрес, телефон и электронная почта.

Контактная информация. Включены телефон, электронная почта и адрес.

Информация об издании. Включены индекс, тираж, формат, количество страниц и дата выпуска.